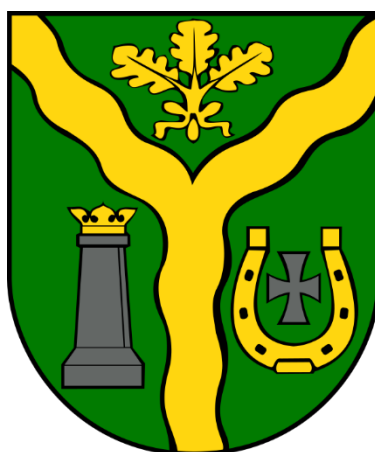

Załącznik do Uchwały Nr.....
Rady Gminy Klembów z dnia

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Klembów na lata 2021-2025

Klembów, kwiecień 2021

Spis treści

Wprowadzenie.....	3
CZĘŚĆ STRATEGICZNA	5
1. Uwarunkowania.....	5
1.1 Podstawy prawne	5
1.2 Położenie Gminy Klembów	8
2. Kluczowe wnioski z diagnozy.....	10
3. Analiza SWOT.....	15
4. Kierunki działań strategicznych.....	20
4.1 Wizja, misja, cel główny.....	20
4.2 Obszary i kierunki strategiczne	21
4.3 Działania.....	24
4.4 Zakładane rezultaty i wskaźniki	26
5. Metody i sposoby realizacji celów.....	28
5.1 Wdrażanie	28
5.2 Ramy finansowe	30
5.3 Monitoring i ewaluacja	31
CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA	35
6. Analiza danych statystycznych	35
6.1 Demografia.....	35
6.1.1 Liczebność populacji.....	35
6.1.2 Struktura wiekowa populacji.....	36
6.1.3 Bezrobocie.....	40
6.2 Pomoc społeczna i problemy społeczne	42
6.2.1 Beneficjenci OPS w gminie i w kraju	42
6.2.2 Przesłanki przyznawania pomocy	44
6.2.3 Przestępczość	48
6.2.4 Programy i projekty w ramach pomocy społecznej.....	49
7. Potrzeby i oczekiwania na podstawie badań.....	51
7.1 Podsumowanie badania wśród mieszkańców	51
7.2 Ankieta wśród przedstawicieli instytucji.....	55
7.3 „Diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych”	57
7.4 Sprawozdanie z działalności GOPS.....	58
8. Dokumenty strategiczne	60
8.1 Uwarunkowania strategiczne i programowe.....	60
8.2 Strategia Rozwoju Gminy	62
8.3 Program Rewitalizacji	63
Spis tabel, wykresów i map.....	64

Wprowadzenie

Ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r.¹ wskazuje, że gmina to wspólnota samorządowa i odpowiednie terytorium, a do jej zadań należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym. Jako zadania własne gminy wskazano zaspokajanie potrzeb zbiorowych wspólnoty, a wśród tych potrzeb wyszczególniono m. in. sprawy pomocy społecznej. Z kolei Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej² nałożyła na gminy obowiązek opracowania i realizowania gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych.

Strategia rozwiązywania problemów społecznych określa oraz wyznacza cele strategiczne i działania, których wdrożenie powinno w znaczny sposób przyczynić się do rozwiązania problemów społecznych. Powszechnie (w całym kraju) występują zjawiska takie jak ubóstwo, trudna sytuacja życiowa seniorów, mała samodzielność osób niepełnosprawnych, bezrobocie, problemy opiekuńczo-wychowawcze, uzależnienia, przemoc w rodzinie. Dla poszczególnych osób i rodzin są to trudności, w których nie są w stanie pokonać samodzielnie. Długofalowe skutki tych problemów życiowych przenoszą się na społeczność lokalną. Pomoc w rozwiązaniu tych trudności staje się więc zadaniem lokalnego samorządu oraz instytucji pomocy społecznej i organizacji działających w społecznościach lokalnych.

Jednym z ważniejszych zadań samorządu gminnego jest więc tworzenie jak najlepszych warunków do życia jej mieszkańców. Proces zarządzania gminą musi mieć charakter aktywny i być nastawiony na kreowanie przyszłości, a więc winien być oparty na podejściu strategicznym. Działania w obszarze pomocy społecznej powinny być realizowane w ramach zintegrowanego systemu, w którym równorzędnym partnerem administracji powinny być organizacje i instytucje należące do różnych sektorów życia publicznego (organizacje pozarządowe, kościoły, związki wyznaniowe, podmioty prywatne).

Warto także na wstępie przypomnieć, że: „Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu wspieranie osób i rodzin w przewyżnianiu trudnych sytuacji życiowych, z którymi nie są w stanie sobie poradzić, wykorzystując własne możliwości i uprawnienia. Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w godnych warunkach. Pozwala

¹ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz.U. z 2020 r., poz. 713 z późn. zm.

² Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz.U. z 2020 r., poz. 1876 z późn. zm.

także zapobiegać trudnym sytuacjom życiowym, wspierając ich przy usamodzielnieniu się oraz integracji ze środowiskiem. Pomoc społeczna wspiera osoby i rodziny w formie finansowej, rzeczowej oraz w formie usług. System świadczeń pomocy społecznej wspiera finansowo osoby i rodziny o niskich dochodach oraz pozbawione dochodu.”³

Niniejsza Strategia spełnia warunki do efektywnej realizacji pomocy społecznej tj. opiera się o diagnozę sytuacji społeczności lokalnej Gminy Klembów oraz zawiera długofalowe kierunki działań, uwzględnia realizację różnych form pracy socjalnej, współpracę z różnymi instytucjami i organizacjami. Strategia ma charakter otwarty, czyli zawiera w sobie założenie ciągłego doskonalenia zawartych w niej zapisów, modyfikacji kierunków działań oraz sposobów realizacji założonych celów.

Dokument Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Klembów na lata 2021-2025 (dalej zwany także Strategią) składa się z dwóch części i aneksu. W pierwszej części zawarto kluczowe elementy Strategii: krótkie wprowadzenie, podsumowanie diagnozy, analizę SWOT, wizję i misję, priorytety i działania oraz system wdrażania (realizacji) działań zapisanych w dokumencie Strategii. Część druga to diagnoza, zawierająca szczegółowe dane, które doprowadziły do wniosków, a później przełożyły się na przyjęte kierunki działań. Analizę danych zastanych przeprowadzono w oparciu o dane GUS (Bank Danych Lokalnych) oraz dokumenty Gminy, w tym przede wszystkim sprawozdania z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej za lata 2015-2019. Uwzględniono także wyniki diagnoz realizowanych w ramach dokumentów i programów Gminy oraz innych badań dotyczących kwestii społecznych na terenie Gminy w ciągu ostatnich lat.

W ramach diagnozy sytuacji społecznej gminy Klembów zaprezentowano także wyniki z badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców Gminy oraz przedstawicieli instytucji działających w ramach systemu pomocy społecznej na terenie Gminy. W ramach badań poszukiwano danych aktualnych, dostępne dane statystyczne odnoszono do innych jednostek referencyjnych (np. powiatu, średniej dla kraju czy gmin wiejskich w kraju), zestawiono dane dla kilku lat wstecz aby uchwycić tendencję (kierunek i dynamikę) zmian społecznych zachodzących w Gminie. Zaprezentowano te zestawienia danych, które zostały wykorzystane jako fundament dla kierunków działań w ramach niniejszej Strategii. Szczegółowe zestawienie wyników przeprowadzonych badań zawarto w Aneksie stanowiącym odrębny dokument ale jednocześnie integralną część niniejszego dokumentu Strategii.

³ Źródło: Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej <https://www.gov.pl/web/rodzina/pomoc-spooleczna>

CZĘŚĆ STRATEGICZNA

1. Uwarunkowania

1.1 Podstawy prawne

Podstawowym aktem prawnym, na podstawie którego funkcjonuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Klembowie jest ustawa o pomocy społecznej (Dz.U. z 2020 r. poz. 1876 z późn. zm.). Opracowując Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Klembów na lata 2021-2025 uwzględniono także akty prawne komplementarne w obszarze pomocy społecznej, tj.:

- 1) Ustawę z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U z 2019 r., poz. 2277 z późn.zm.),
- 2) Ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2020 r., poz. 2050),
- 3) Ustawę z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. z 2020 r., poz. 111 z późn. zm.),
- 4) Ustawę z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. z 2020 r., poz. 808 z późn. zm.),
- 5) Ustawę z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2020 r., poz. 1409 z późn. zm.),
- 6) Ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2020 r., poz. 218 z późn. zm.),
- 7) Ustawę z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. z 2020 r., poz. 685),
- 8) Ustawę z dnia 29 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2020 r., poz. 1057 z późn. zm.),
- 9) Ustawę z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. 2020 poz., 1398 z późn. zm.)
- 10) Ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. 2020 r., poz.821 z późn. zm.),
- 11) Ustawę z dnia 5 grudnia 2014 r. o Karcie Dużej Rodziny (Dz.U. 2020 r., poz. 1348 z późn. zm.),
- 12) Ustawę z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci (tzw. 500+, Dz.U. 2019 r., poz. 2407 z późn. zm.),
- 13) Ustawę z dnia 4 listopada 2016 r. o wspieraniu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz.U. 2020 r., poz. 1329),

- 14) Ustawę z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2020 r., poz. 1327 z późn. zm.),
- 15) Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194 z późn. zm.).

Zadania własne Gminy w zakresie pomocy społecznej

Zgodnie z art. 17 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy:

- 1) opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka;
- 2) sporządzanie , zgodnie z art. 16a oceny w zakresie pomocy społecznej;
- 3) udzielanie schronienia, zapewnienie posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym;
- 4) przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych;
- 5) przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych;
- 6) przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego;
- 7) przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym oraz innym osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,
- 8) przyznawanie zasiłków celowych w formie biletu kredytowego,
- 9) opłacanie składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe za osobę, która zrezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny oraz wspólnie nie zamieszkującymi matką, ojcem lub rodzeństwem;
- 10) praca socjalna;
- 11) organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania, z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
- 12) prowadzenie i zapewnienie miejsc w mieszkaniach chronionych,
- 13) dożywianie dzieci;
- 14) sprawienie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym;

- 15) kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu;
- 16) pomoc osobom mającym trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;
- 17) sporządzanie sprawozdawczości oraz przekazywanie jej właściwemu wojewodzie, w formie dokumentu elektronicznego, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego;
- 18) utworzenie i utrzymywanie ośrodka pomocy społecznej, w tym zapewnienie środków na wynagrodzenia pracowników;
- 19) przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych;
- 20) opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Ponadto do zadań własnych gminy należy:

- 1) przyznawanie i wypłacanie zasiłków specjalnych celowych;
- 2) przyznawanie i wypłacanie pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie w formie zasiłków, pożyczek oraz pomocy w naturze;
- 3) prowadzenie i zapewnienie miejsc w domach pomocy społecznej i ośrodkach wsparcia o zasięgu gminnym oraz kierowanie do nich osób wymagających opieki;
- 4) opracowanie i realizacja projektów socjalnych;
- 5) podejmowanie innych zadań z zakresu pomocy społecznej wynikających z rozeznaczonych potrzeb gminy, w tym tworzenie i realizacja programów osłonowych;
- 6) współpraca z powiatowym urzędem pracy w zakresie upowszechniania ofert pracy oraz informacji o wolnych miejscach pracy, upowszechniania informacji o usługach poradnictwa zawodowego i o szkoleniach oraz realizacji Programu Aktywizacja i Integracja, o którym mowa w przepisach o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

Zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę należy:

- 1) organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
- 2) przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków związanych z kłeską żywiolową lub ekologiczną;
- 3) prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi;

- 4) realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia;
- 5) przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych, a także udzielanie schronienia, posiłku oraz niezbędnego ubrania cudzoziemcom,
- 6) przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych, a także udzielanie schronienia oraz zapewnienie posiłku i niezbędnego ubrania cudzoziemcom, którym udzielono zgody na pobyt ze względów humanitarnych lub zgody na pobyt tolerowany na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- 7) wypłacanie wynagrodzenia za sprawowanie opieki.

Działalność Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Klembowie obejmuje zadania osłonowe i aktywizujące w celu umożliwienia osobom i rodzinom przezwyciężenia trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie rozwiązać wykorzystując własne uprawnienia i możliwości. Podstawowym zadaniem pomocy społecznej jest wspieranie osób i rodzin w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwienia im bytowania w warunkach odpowiadających godności ludzkiej.

1.2 Położenie Gminy Klembów

Gmina Klembów jest gminą wiejską położoną w centralnej części województwa mazowieckiego i powiatu wołomińskiego, położenie w odległości 28 km od Warszawy sprawia, że znajduje się w strefie największych wpływów stolicy. Gmina Klembów graniczy z gminami Tłuszcz (od wschodu), Radzymin (od zachodu), Dąbrówka (od północy) oraz z gminami Poświętne i Wołomin (obie od południa). Powierzchnia gminy to 85,79 km² (8,98% powierzchni powiatu wołomińskiego). Położenie Gminy przedstawia poniższa *Mapa 1* a sołectwa Gminy przedstawia *Mapa 2*.

Mapa 1 Położenie Gminy Klembów na tle woj. mazowieckiego i powiatu wołomińskiego

Źródło: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Klembów

Mapa 2 Mapa sołectw w Gminie Klembów

Źródło: Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Klembów

2. Kluczowe wnioski z diagnozy

- ⇒ Stale zwiększa się liczba ludności w gminie Klembów. Jest to o tyle znaczące, że ogólnie w kraju obserwowana jest depopulacja, która przekłada się szczególnie mocno na obszary wiejskie. Obserwowany w gminie Klembów wzrost liczby mieszkańców jest charakterystyczny dla metropolii i najlepiej rozwiniętych ośrodków i ich „sypialni”. Można by tę tendencję uznać za przywilej gmin położonych niedaleko miasta stołecznego, dodatkowo najwyższy przyrost liczby mieszkańców w gminie Klembów w porównaniu do pozostałych gmin wiejskich w powiecie wołomińskim, wskazuje na atrakcyjność gminy Klembów przyciągającą osoby do zamieszkania i /lub zatrzymujące dotychczasowych mieszkańców, w tym szczególnie osób decydujących się na założenie lub powiększenie rodziny.
- ⇒ Biorąc pod uwagę średni wiek mieszkańców należy uznać, że Klembów jest „młoda gminą”: udział osób w wieku produkcyjnym w ogóle społeczeństwa jest porównywalny do średniej dla kraju (60%), ale znacznie niższy jest udział osób w wieku poprodukcyjnym, który w gminie Klembów wynosił niespełna 17% a średnio w kraju 22%. Podobny odsetek seniorów (około 17%) charakteryzuje także społeczności powiatu wołomińskiego i gmin wiejskich w tym powiecie. Udział seniorów w gminach wiejskich woj. mazowieckiego jest o dwa punkty procentowe wyższy niż w gminie Klembów (w woj. mazowieckim jest to średnio więcej o 4 p.p.). Jednocześnie ogólnokrajowe trendy (charakteryzujące społeczeństwa rozwinięte), jak np. stale zwiększanie się udziału seniorów w populacji ogółem, występują także w gminie Klembów – zwiększa się odsetek seniorów w populacji ogółem, przy czym w porównaniu do innych jednostek zmiana ta jest mniej dynamiczna (w ciągu siedmiu lat średnio w kraju udział seniorów w populacji zwiększył się o 4 punkty procentowe, w gminie Klembów o 2 p.p. w tym samym czasie).
- ⇒ Zwiększa się udział osób w wieku przedprodukcyjnym wśród mieszkańców gminy Klembów ogółem, choć jest to wzrost minimalny i postępuje wahadłowo (w perspektywie siedmioletniej wzrost wyniósł 0,1 p.p., w obserwowanym czasie występowały także spadki). Średnio w kraju obserwowane jest zmniejszanie się liczby dzieci i młodzieży w ogóle populacji, co szczególnie jest widoczne na obszarach wiejskich – w gminach wiejskich w Polsce nastąpił spadek o 1,1 p.p., w gminach wiejskich w województwie mazowieckim i powiecie wołomińskim też udział osób z najmłodszej grupy wiekowej się zmniejsza. Nieznacznym wzrostem gmina Klembów

wpisuje się w trendy obserwowane w miastach i metropoliach, przy czym kierunek i dynamika zmian oznacza nie tyle perspektywę wzrostu liczby młodych ludzi w ogóle mieszkańców ile wolniejsze niż średnio w kraju starzenie się ogółu populacji.

- ⇒ Wykres obrazujący strukturę wiekową populacji gminy Klembów (w grupach co pięć lat) pokazuje, że najliczniejszą grupą są 40-latkowie, a także, że seniorki wyraźnie dominują w grupach 65+, a w młodszych grupach wiekowych na ogół przeważają mężczyźni.
- ⇒ Współczynnik feminizacji (liczba kobiet przypadających na 100. mężczyzn) w gminie Klembów wynosi 102 i jest niższy niż dla kraju (107) ale jednocześnie wyższy niż dla gmin wiejskich w województwie i w powiecie (100) oraz gmin wiejskich w kraju (101). Z kolei w województwie oraz powiecie współczynnik ten wynosi odpowiednio 109 i 108, co – w połączeniu z danymi obrazującymi strukturę wiekową mieszkańców w poszczególnych grupach wiekowych – może wskazywać na obserwowaną w kraju tendencję do emigrowania młodych kobiet z terenów wiejskich do większych ośrodków miejskich w poszukiwaniu „lepszego życia”, innego niż stereotypowe role żony i matki, oraz w poszukiwaniu bardziej zaradnych partnerów życiowych i/lub bardziej partnerskiego traktowania w relacjach społecznych i zawodowych. Kobiety wykazują się większą otwartością i chęcią korzystania z równościowych perspektyw (mniejszej dyskryminacji kobiet⁴), która częściej występuje w miastach.
- ⇒ Stale zmniejsza się liczba osób bezrobotnych w gminie Klembów. Połowa spośród 265. osób bezrobotnych (stanowiących 2,65% mieszkańców Gminy) to osoby bezrobotne długotrwale, 44% jest w wieku powyżej 50 lat, niemal 70% to kobiety. Udział zarejestrowanych osób bezrobotnych w ogóle populacji w wieku produkcyjnym wynosi w gminie Klembów 4,4 – jest to poziom wyższy niż średnia dla kraju, ale porównywalny do średniej dla gmin wiejskich w Polsce.
- ⇒ Stale zmniejsza się liczba świadczeniobiorców korzystających z systemu pomocy społecznej. Tempo zmian jest zbliżone do średniej w kraju. Liczba świadczeniobiorców przypadająca na 10 tys. ludności jest nieco niższa niż średnio w kraju, od średniej dla gmin wiejskich w kraju jest niższa o 1/3 (czyli statystycznie osób korzystających z pomocy społecznej w gminie Klembów jest mniej). Liczba osób korzystających ze

⁴ Pojęcie to obejmuje takie zjawiska jak np. średnio wyższe płace za pracę na tym samym stanowisku czy przewaga mężczyzn zajmujących kierownicze lub bardziej prestiżowe stanowiska.

wsparcia materialnego w GOPS wynosi 411 i jest to 4,12% mieszkańców Gminy. Wyłącznie pracą socjalną (wsparciami bez świadczeń pieniężnych i rzeczowych) były objęte dodatkowo 142 osoby. O ile zmniejsza się na przestrzeni kilku lat liczba świadczeniobiorców ogółem, o tyle rośnie liczba osób korzystających wyłącznie z pracy socjalnej.

- ⇒ W rodzinach korzystających wyłącznie z pracy socjalnej występują problemy: przemocy, alkoholizmu, zaniedbań w opiece i wychowaniu dzieci, niepełnosprawności lub długotrwałej choroby. Wśród świadczeniobiorców ogółem najczęstsze przesłanki przyznania wsparcia to ubóstwo, potrzeba ochrony macierzyństwa, bezrobocie, długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność. W perspektywie ostatnich pięciu lat stale zmniejsza się liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa i bezrobocia, rośnie natomiast liczba rodzin objętych wsparciem z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby. Ponadto stale wzrasta liczba rodzin objętych wsparciem z powodu przemocy w rodzinie oraz alkoholizmu. Ostatnie z wymienionych kwestii znajdują odzwierciedlenie w policyjnej kartotece: w latach 2017-2019 zwiększyła się liczba osób wobec których realizowane są procedury Niebieskiej Karty, wśród przestępstw wzrosła liczba zarejestrowanych przypadków znęcania się nad rodziną, zwiększyła się liczba interwencji dotyczących przemocy w rodzinie (a tym samym: liczba osób doświadczających przemocy i sprawców). Kwestie przemocy, w tym pod wpływem alkoholu, to średnio 25 przypadków rocznie w skali Gminy, ze względów kulturowych (nadal jest to temat tabu) bardzo prawdopodobne jest jednak, że statystyki nie odzwierciedlają pełnej skali tego zjawiska, a jego skutki są szczególnie dotkliwe dla osób doświadczających a w przypadku dzieci mogą destrukcyjnie wpływać na rozwój i późniejsze dorosłe życie.
- ⇒ Niemal trzy czwarte uczestniczących w badaniu mieszkańców pozytywnie ocenia jakość życia w Gminie, dwie trzecie uczestniczy w wydarzeniach (impresjach) gminnych, jedna trzecia korzysta z instytucji gminnych. Najczęściej wskazywane cechy z zakresu życia w Gminie dotyczyły relacji międzyludzkich – nieco więcej osób wskazywało na pozytywne aspekty (wymieniano takie cechy jak życzliwość, pomoc sąsiedzka, ludzie się znają i wspierają) niż negatywne (brak porozumienia, zawiść, brak zaangażowania).
- ⇒ Ankietowani mieszkańcy wskazywali najczęściej obserwowane w swoim otoczeniu problemy społeczne. Niemal połowa zaznaczyła nadużywanie alkoholu, co trzeci:

biedę, niepełną rodzinę, niezaradność życiową, bezrobocie i niepełnosprawność. Odnosząc się do jakości życia osób młodych oraz seniorów respondenci wskazywali na brak miejsc spędzania czasu wolnego i brak oferty w tym zakresie (wskazywano to w odniesieniu do obu wspomnianych grup społecznych). Dwie trzecie ankietowanych wskazało, że w Gminie mieszka wielu seniorów, w odniesieniu do osób młodych taką odpowiedź wybrało 40% (w tym miejscu warto zauważyć, że statystycznie w Gminie osób młodych jest więcej niż seniorów). W odniesieniu do warunków życia osób starszych wskazywano na ogół na wspólne zamieszkiwanie (na ogół z rodziną), nieco ponad połowa wskazała, że seniorzy mogą liczyć na wsparcie, 17% - że są seniorzy, którzy nie mają wsparcia.

- ⇒ Ankietowani kojarzą pomoc społeczną głównie z pomocą finansową lub rzeczową, mniej niż co piąty wskazywał na inne, niematerialne formy wsparcia, jak np. pomoc w opiece, pomoc osobom uzależnionym czy wsparcie psychologiczne. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej jest ważną instytucją dla połowy ankietowanych, jednak gdyby ktoś ze znajomych potrzebował pomocy to skorzystanie z GOPS doradzałaby średnio ponad jedna trzecia respondentów (w odniesieniu do potrzeb materialnych) i jedna czwarta (w odniesieniu do trudności wymagających wsparcia psychologicznego). Ponad połowa starałaby się udzielić pomocy we własnym zakresie. Aby pomóc potrzebującym wsparcia psychologicznego znajomym ankietowani mieszkańcy dwukrotnie częściej poszukiwaliby informacji w internecie niż w GOPS (inne instytucje lub organizacje pojawiały się sporadycznie).
- ⇒ Respondenci wskazywali, że pandemia Covid-19 wpłynęła na ich codzienne życie, przekładając się najczęściej na problemy natury psychicznej (obawy o przyszłość, perspektywy życiowe) a także związane z organizacją życia domowego, w tym szczególnie w kontekście łączenia pracy zawodowej ze zdalną edukacją dzieci. Wskazywano także obawy związane z pracą.
- ⇒ Przedstawiciele instytucji działających w obszarze pomocy społecznej na terenie Gminy wskazywali problemy, z którymi najczęściej zgłaszają się mieszkańcy poszukujący wsparcia. Wśród przesłanek ustawowych przyznawania świadczeń w ramach pomocy społecznej zwraca uwagę częste wskazywanie dwóch z nich: nadużywanie alkoholu (głównie przez dorosłych) oraz potrzeba poradnictwa psychologicznego. Wskazywano także na fonoholizm (nadmierne używanie przez młodzież internetu i/lub gier komputerowych). W odpowiedziach na pytania dotyczące

wybranych grup społecznych wskazywano, że (a) bezrobocie nie jest znaczącym problemem w Gminie, (b) seniorzy w dużej mierze są samodzielni w dobrej kondycji, brakuje im natomiast miejsc aktywności społecznej i kulturalnej, (c) osoby nadużywające alkoholu reprezentują różne grupy społeczne i różny status, zaobserwowane negatywne konsekwencje nadużywania to zaniedbywanie rodziny, przemoc.

- ⇒ Z „Diagnozy lokalnych zagrożeń społecznych” przeprowadzonej w Gminie Klembów w 2019 roku wynika, że jednym z głównych problemów obserwowanych przez mieszkańców jest zanieczyszczenie powietrza. W przeprowadzonym w związku z opracowaniem niniejszej Strategii nie zadawano pytań o aspekty gospodarcze i środowiskowe dotyczące życia w Gminie, niemniej kilka odpowiedzi dotyczących złej jakości powietrza pojawiło się w pytaniach otwartych. Wydaje się więc, że należy położyć większy nacisk na kwestie jakości powietrza, szczególnie w kontekście walorów środowiska naturalnego wskazywanego przez mieszkańców jako zalety mieszkania na terenie Gminy.
- ⇒ We wspomnianej „Diagnozie...” pytano respondentów o wiek inicjacji alkoholowej. Dwie trzecie respondentów wskazało, że był to okres do 15 r. ż., w tym 16% poniżej 9. roku życia. Połowa respondentów wskazywała także, że zna osobę zażywającą narkotyki, i tych wskazań było wyraźnie więcej niż w odniesieniu do znajomych osób doświadczających przemocy w rodzinie.
- ⇒ Dzieci i młodzież (uczestniczące w badaniu w ramach „Diagnozy...” w większości dobrze oceniają relacje z rodzicami lub opiekunami, niemniej – gdyby wydarzyło się coś niepokojącego to co czwarty nastolatek nie powiedziałby o tym dorosłym. Co trzeci uczestniczący w badaniu uczeń doświadcza przemocy rówieśniczej, co dziesiąty doświadcza jej kilka razy w tygodniu (w tym mniejszy odsetek codziennie).
- ⇒ Ze Sprawozdania z działania GOPS wynika, że grupą, która będzie stale wymagać wsparcia są osoby starsze, chore, z niepełnosprawnościami. Seniorom potrzebne są przede wszystkim usługi opiekuńcze (świadczone jak najdłużej w środowisku ich zamieszkania) oraz działania integracyjne. Obserwowane jest nasilanie się problemów wewnątrzrodzinnych i opiekuńczo-wychowawczych, co powoduje wzrost zapotrzebowania na usługi wsparcia rodzin oraz integracji społecznej mieszkańców.

3. Analiza SWOT

Analiza SWOT jest klasycznym narzędziem stosowanym od wielu lat w analizie strategicznej, jest zestawieniem mocnych i słabych stron analizowanego podmiotu (w tym przypadku gminy) oraz określeniem zasobów i możliwych zagrożeń. Analiza SWOT identyfikuje zarówno wewnętrzne jak i zewnętrzne czynniki wpływające na realizację działań zawartych w Strategii i stanowi punkt wyjściowy dla określania celów strategicznych oraz kierunków działań.

Szanse to zewnętrzne zjawiska i tendencje występujące w otoczeniu, które odpowiednio wykorzystane będą impulsem rozwoju oraz osłabią negatywne zjawiska. Zagrożenia to zewnętrzne zjawiska postrzegane jako bariery dla rozwoju, utrudnienia, dodatkowe koszty działania. Mocne strony wynikają z uwarunkowań wewnętrznych, które poprzez pozytywny wpływ zwiększają możliwości do osiągnięcia celów. Słabe strony to ograniczone zasoby, negatywne czynniki, które osłabiają możliwość osiągnięcia zakładanych celów.

W odniesieniu do Gminy Klembów mocne strony to czynniki wspierające rozwój społeczny, integrację społeczną i zmniejszenie skali marginalizacji społecznej, słabe strony to te czynniki, które mogą ten rozwój utrudniać. Szanse to czynniki zewnętrzne oddziałujące pozytywnie na funkcjonowanie Gminy, na które jednak mieszkańcy i władze mają raczej niewielki wpływ (albo żaden), zagrożenia to takie czynniki, na które wpływ mieszkańców i władz także jest znikomy jednak konsekwencje ich występowania są odczuwane negatywnie. Analiza SWOT została przygotowana w oparciu o diagnozę, zawiera wnioski z przeprowadzonych analiz i odnosi się wyłącznie do kwestii społecznych. Kluczowe zagadnienia, pojawiające się w diagnozie, zostały zebrane i pogrupowane w mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dla rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Klembów.

Mocne strony

Mocne strony to przede wszystkim czynniki wskazujące na poprawę sytuacji mieszkańców i kondycji Gminy jako społeczności mieszkańców. Zmniejszająca się liczba świadczeniobiorców korzystających z systemu pomocy społecznej pozwoli w przyszłości w większym zakresie realizować działania integracyjne i profilaktyczne. Tego typu działania są formą budowania poczucia wspólnoty mieszkańców, podnoszą poziom kapitału społecznego i przyczyniają się do zmniejszania zarówno zagrożenia wykluczeniem społecznym jak i rozwarstwienia społecznego i marginalizacji najsłabszych członków społeczności. Do

mocnych stron zaliczają się warunki życia w gminie, które sprawiają, że mieszkańcy są zadowoleni z mieszkania właśnie tutaj.

- zmniejszenie się ogólnego poziomu bezrobocia w Gminie,
- zmniejszająca się liczba osób korzystających z materialnych form pomocy społecznej,
- zaangażowanie innych niż GOPS podmiotów w realizację działań ukierunkowanych na rozwiązywanie problemów społecznych,
- uczestniczy w wydarzeniach kulturalnych, społecznych i integracyjnych,
- realizowanie w Gminie szeregu działań (programów, projektów i inicjatyw) ukierunkowanych na rozwiązywanie istniejących problemów społecznych oraz profilaktykę,
- funkcjonowanie Klubu Integracji Społecznej,
- zapewnianie mieszkańcom wsparcia w formie mieszkania chronionego,
- dobra ocena, przez większość mieszkańców, warunków życia w Gminie, wielu z nich
- dobre relacje sąsiedzkie wskazywane przez mieszkańców (nie wszystkich) jako zaleta mieszkania w Gminie,
- dobre warunki do życia: środowisko naturalne, cisza, spokój.

Słabe strony

Wśród słabych stron Gminy pojawiają się kwestie związane ze strukturą grupy osób bezrobotnych – długotrwale pozostających bez pracy, w wieku przedemerytalnym, kobiet. Słabą stroną jest nadużywanie alkoholu i przemoc w rodzinie, bowiem obie te kwestie chociaż dotyczą indywidualnych osób i/lub rodzin, to bezpośrednio przekładają się na jakość życia społeczności lokalnej, np. w kontekście wyrządzania krzywdy członkom rodziny, dewastowania środowiska i infrastruktury, stwarzania zagrożenia i poczucia niepewności, destrukcyjnych dla społeczności lokalnej zachowań w przestrzeni publicznej, naruszanie przestrzeni i własności prywatnej, a także braku zaangażowania w działania budujące kapitał społeczny. Słabą stroną jest niewystarczająca oferta instytucji publicznych adresowana do ogółu mieszkańców, w tym szczególnie w zakresie oferty spędzania czasu wolnego, aktywności społecznej i kulturalnej. Przestrzeni do takiej społecznej aktywności brakuje także seniorkom (kobiety wyraźnie dominują w najstarszych grupach wiekowych). Słabą stroną jest także brak wiedzy mieszkańców co do zakresu i możliwości wsparcia jakie mogą uzyskać w GOPS, co sprawia, że w momencie pojawiania się problemów mieszkańcy nie szukają wsparcia we właściwej instytucji (co pozwoliłoby szybciej i z mniejszym obciążeniem dla osoby i/lub rodziny go rozwiązać). Ostatni z ujętych w tym zestawieniu czynników to zanieczyszczenie środowiska, dotychczas rzadko ujmowane w kategorii problemów

społecznych. Warto jednak zauważyć, że zanieczyszczone powietrze bezpośrednio przekłada się na obniżenie jakości życia wszystkich mieszkańców, a brak wiedzy w zakresie ekologii i pro-środowiskowych zachowań jest powszechnym deficytem.

- utrzymujący się wyższy poziom bezrobocia wśród kobiet,
- znaczny udział osób długotrwale bezrobotnych wśród ogółu bezrobotnych,
- utrzymujące się bezrobocie osób w wieku 50+,
- coraz częściej występujące przypadki przemocy w rodzinie,
- niezbyt atrakcyjna oferta aktywności społecznych i kulturalnych,
- niewystarczająca oferta instytucji publicznych, szczególnie adresowana do dzieci, młodzieży i rodzin,
- niewystarczająca oferta spędzania czasu wolnego dla młodzieży,
- niewystarczająca oferta zajęć społecznych i kulturalnych dla seniorów,
- małe zaangażowanie mieszkańców w działania integracyjne,
- niewystarczająca wiedza mieszkańców dotycząca działalności i oferty GOPS,
- zanieczyszczone powietrze.

Neutralne – czynniki wpływające na życie społeczne w Gminie, które zależnie od kontekstu mogą stanowić mocne lub słabe strony.

Wśród zidentyfikowanych czynników kształtujących obszar życia społecznego w Gminie, bardzo często występują czynniki neutralne – czyli takie, które mają znaczenie, ale ocena, czy ich wpływ jest pozytywny czy negatywny jest zależna od okoliczności czy kontekstu. W tej grupie występują czynniki demograficzne: zwiększanie się ogólnej liczby mieszkańców czy przewaga jednej z płci w wybranej grupie wiekowej. Także jako czynniki neutralne wskazano cechy osób doświadczających problemów społecznych (np. niezaradność życiowa czy rosnący udział seniorów i osób niepełnosprawnych). O ile samo występowanie problemów społecznych (szczególnie, gdyby występowało w znaczącej skali) można uznać za słabą stronę zmniejszającą jakość życia w Gminie, o tyle zróżnicowanie wewnętrzne problemów charakteryzuje je bez wartościowania (czyli po prostu stwierdza, jakie są cechy problemów nie określając czy są one dobre czy złe). Problemy społeczne zawsze będą, tyle, że będą się zmieniać adekwatnie do zmian społecznych. Zadaniem systemu pomocy społecznej jest je identyfikować i wspierać członków lokalnej społeczności w ich rozwiązaniu. Tak więc charakterystyka problemów społecznych kierunkuje działania pomocowe i określa w jakim zakresie będą one interwencyjne (rozwiązywanie istniejących problemów), w jakim integracyjne (zmniejszanie nierówności społecznych i zapobieganie wykluczeniu

społecznemu) a w jakim profilaktyczne (zapobiegające pojawieniu się lub rozwojowi występujących problemów społecznych).

- zwiększająca się liczba mieszkańców Gminy,
- wolniejsze niż średnio w kraju starzenie się społeczeństwa,
- wysoki udział osób w wieku do 17 r. ż. w strukturze mieszkańców Gminy,
- depopulacja kobiet (w porównaniu do średniej dla kraju), jednocześnie dominacja kobiet w grupie senioralnej,
- zmniejsza się liczba osób korzystających z systemu pomocy społecznej, jednocześnie wśród świadczeniobiorców zwiększa się grupa osób korzystających wyłącznie ze środowiskowej pracy socjalnej (bez wsparcia rzeczowego),
- zwiększa się udział osób mniej samodzielnych (niepełnosprawnych i seniorów) w strukturze świadczeniobiorców pomocy społecznej,
- coraz częściej pojawiają się wśród świadczeniobiorców osoby potrzebujące wsparcia w opiece i wychowaniu dzieci,
- coraz większe potrzeby związane ze wsparciem psychicznym, psychologicznym.

Szanse

Wśród szans – jedna jest niezmienna, więc być może nie jest dostrzegana jako potencjał Gminy, a jest to stosunkowo bliska lokalizacja wobec Warszawy. Pozostałe dwie najważniejsze szanse to czynniki zmienne – po pierwsze dostęp do środków unijnych także w kolejnym okresie programowania, oraz rozwój polityki społecznej (większa dostępność świadczeń socjalnych) wynikających z realizowanej polityki rządu.

- położenie stosunkowo blisko Warszawy,
- rozwój działań z zakresu polityki społecznej (np. świadczenie 500+),
- dostępność środków unijnych w kolejnych latach.

Zagrożenia

Wpływy polityczne to także potencjalne zagrożenie – tym większe, że przy obecnie obserwowanej dynamice podejmowanych decyzji i wprowadzanych zmian systemowych, trudno jest lokalnie zaadaptować się do wprowadzanych zmian i wyciągnąć z nich maksymalne korzyści dla mieszkańców i organizacji lokalnego systemu polityki społecznej. Szczególnym ryzykiem jest zwiększanie zakresu zadań przy dotychczasowym lub mniejszym finansowaniu, co może przekładać się na niższą jakość świadczonych usług. Zdecydowanie zagrożeniem jest także trwająca przez rok pandemia, jej gospodarcze i społeczne skutki są trudne do oszacowania. Pandemia może także istotnie wpłynąć na wartości wskaźników

wykorzystanych dla scharakteryzowania Gminy, w tym np. skalę bezrobocia lub problemów natury psychicznej.

- dynamiczne zmiany systemu pomocy społecznej, w tym rodzajów i kryteriów przyznawanych świadczeń,
- zwiększanie zakresu zadań w ramach systemu pomocy społecznej bez zwiększania budżetu i kadr potrzebnych do ich realizacji,
- upowszechniający się model życia w dużej mierze oparty na cyfrowych technologiach i wirtualnej rzeczywistości,
- trudne do przewidzenia w najbliższych latach skutki pandemii Covid-19.

Zidentyfikowane w ramach analizy czynniki wskazują zakres obszarów, na których należy budować dalszy rozwój gminy, a jakie należy niwelować, aby zmniejszać występowanie problemów społecznych. Znacząca jest także liczba czynników neutralnych, które należy uwzględnić w realizowanych działaniach, aby wskazane czynniki nie przerodziły się w kwestie problemowe. W tej perspektywie optymalnym działaniem jest ukierunkowanie systemu pomocy społecznej w trzech płaszczyznach:

- interwencja: działania ukierunkowane na rozwiązywanie problemów osób i rodzin doświadczających trudności życiowych, obejmujące zarówno wsparcie rzeczowe (materialne), świadczenia pieniężne i niepieniężne, jak i ukierunkowane na wsparcie niematerialne: środowiskową pracę socjalną, doradztwo, asystowanie, usługi opiekuńcze, pomoc psychologiczną, terapie etc.;
- integracja: obejmuje działania ukierunkowane na zachowanie i/lub wzmocnienie spójności społecznej, podnoszenie poziomu kapitału społecznego, budowanie pozytywnych relacji pomiędzy członkami społeczności, adresowane do wszystkich mieszkańców (ogółu),
- profilaktyka: działania ukierunkowane na zapobieganie występowaniu niepożądanych zjawisk społecznych i /lub pogłębianiu się już występujących, adresowane do ogółu społeczności lub do wybranych grup, ukierunkowane na podnoszenie wiedzy dotyczącej ryzyk, umiejętności zachowania się w niepożądanym sytuacji oraz kształtowanie postaw, które pozwolą uniknąć wystąpienia trudności życiowych lub szybciej je rozwiązać gdy się pojawią, w odniesieniu do społeczności także budowanie wrażliwości społecznej i empatii.

4. Kierunki działań strategicznych

4.1 Wizja, misja, cel główny

Strategia Rozwiązywania Problemów Strategicznych dla Gminy Klembów na lata 2021-2025 jest dokumentem uzupełniającym Strategię Rozwoju Gminy Klembów na lata 2015-2020, więc w wymiarze działań społecznych wspiera realizację jej celów i dążenie do zrealizowania wizji rozwojowej gminy Klembów do roku 2030, tj.:

Gmina Klembów to bezpieczne, spokojne, czyste i komfortowe miejsce do zamieszkania i życia.

Największą wartością Gminy jest czyste środowisko naturalne, którego bogactwo różnorodności i walory zapewniają mieszkańcom gminy, gmin sąsiadujących i Warszawy możliwość czerpania radości z rekreacji na łonie przyrody.

O jakości życia przesądzają przyjazne, uczynne i otwarte na innych postawy mieszkańców. Życie w gminie jest bezpieczne i stabilne. Mieszkańcy mają zaufanie do siebie i do władz gminy, która zarządza nią w sposób skuteczny w poszanowaniu zasad zrównoważonego rozwoju. Gmina wyróżnia się ilością lokalnych inicjatyw i zaangażowaniem mieszkańców w jej rozwój.

Przedsiębiorcy oferują atrakcyjne miejsca pracy, a rozwój lokalnego biznesu oparty jest o szacunek do środowiska i ludzi.

Misja polityki społecznej gminy Klembów wprost wynika z założeń zawartych w Ustawie o pomocy społecznej i jest to:

Wspieranie mieszkańców gminy Klembów w przewyciężaniu trudnych sytuacji życiowych i zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych umożliwiających życie w godnych warunkach, a także zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym, wspieranie przy usamodzielnieniu się oraz integracji ze środowiskiem.

Cel główny wynika ze Strategii Rozwoju Gminy Klembów, i jest to: „**Silna, zintegrowana wspólnota mieszkańców**”.

4.2 Obszary i kierunki strategiczne

Dla osiągnięcia tak określonego celu strategicznego należy podjąć działania adekwatne do obecnej sytuacji Gminy, zidentyfikowanej w trakcie przeprowadzonej diagnozy. Z założeń analizy SWOT wynika, że optymalnym jest wykorzystywanie mocnych stron oraz szans, i neutralizowanie słabych stron i zagrożeń. W tej perspektywie celami operacyjnymi do osiągnięcia w perspektywie do 2025 r. są następujące kierunki i przypisane do nich działania.

Przyjęte obszary i kierunki działań wynikają bezpośrednio z przeprowadzonej diagnozy. Realizacja działań w ramach wskazanych kierunków będzie zmniejszać zidentyfikowane słabe strony oraz ukierunkuje neutralne czynniki aby stały się mocnymi stronami i potencjałem Gminy, będzie rozwijać czynniki stanowiące mocne strony Gminy. Realizowanie działań stanowiących odpowiedź na kwestie problemowe zidentyfikowane w diagnozie będzie stanowiło skuteczną odpowiedź na istniejące i rozwijające się problemy społeczne, pozwoli im zapobiegać w przyszłości, a poprzez budowanie spójności społecznej będzie podnosić kapitał społeczny lokalnej społeczności a przez to jakość życia mieszkańców.

Obszar 1. Wsparcie funkcjonowania rodzin, ze szczególnym uwzględnieniem zaspokajania potrzeb dzieci i młodzieży

Obszar ten jest odpowiedzią na zidentyfikowane trudności opiekuńczo-wychowawcze w rodzinach oraz stanowi odniesienie do struktury demograficznej mieszkańców Gminy. Jest także odniesieniem do struktury świadczeniobiorców korzystających z systemu pomocy społecznej. Zdecydowana większość rodzin jest w stanie zaspokoić swoje potrzeby własnym staraniem, jednak część z nich może stale lub przejściowo doświadczać trudności związanych z opieką nad dziećmi. W tym zakresie mieszczą się zarówno działania z zakresu interwencji, wyrównywania deficytów i przełamywania dysfunkcji rodzin, jak i działania wspierające rodziny bezproblemowe w wychowywaniu dzieci – kształtowanie postaw obywatelskich, budowanie dobrych relacji społecznych w środowisku, rozwijanie zainteresowań i nawyków aktywnego spędzania czasu wolnego.

Kierunki strategiczne w ramach obszaru:

- 1) pomoc w rozwiązywaniu problemów szczególnie w rodzinach niepełnych i wielodzietnych;
- 2) wsparcie w ramach specjalistycznego poradnictwa rodzinnego;

- 3) wspieranie rodzin w zaspokajaniu potrzeb dzieci i młodzieży, szczególnie w zakresie wychowawczym, kształtowania postaw społecznych i obywatelskich;
- 4) wsparcie rodzin w identyfikowaniu i pokonywaniu pojawiających się „nowych” zagrożeń (fonoholizm, problemy wymagające wsparcia psychologicznego, przemoc w środowisku rówieśniczym itp.);
- 5) podejmowanie działań ukierunkowanych na wsparcie w rozwiązaniu wszelkich innych trudności życiowych mieszkańców Gminy.

Obszar 2. Pokonywanie trudności życiowych osób i rodzin, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji osób współzależnionych oraz doświadczających przemocy

Przyjęcie tego obszaru jako ważnego w Strategii wynika z założenia, że o ile spożywanie alkoholu nie jest problemem, o tyle problemem stają się destrukcyjne zachowania osób będących pod wpływem napojów wysokoprocentowych. Do takich szkodliwych zachowań należy w szczególności stosowanie przemocy, zaniedbywanie dzieci, niewłaściwe wykonywanie obowiązków zawodowych narażające na uszczerbek inne osoby, dewastowanie przestrzeni publicznej czy naruszanie przestrzeni i własności prywatnej innych. Obszar problemowy został sformułowany tak, aby przede wszystkim wspierać osoby najbardziej narażone na ponoszenie negatywnych skutków destrukcyjnych zachowań, czyli osoby współzależnione (zamieszkujące wspólnie z osobą nadużywającą alkoholu i/ lub od niej zależne) oraz osoby doświadczające przemocy.

Kierunki strategiczne w ramach obszaru:

- 1) wsparcie osób z najbliższego otoczenia osoby nadużywającej alkoholu (współzależnionych) i /lub doświadczających przemocy, w tym podnoszenie wiedzy i umiejętności reagowania osób w środowisku na sytuacje kryzysowe,
- 2) pomoc terapeutyczna dla osób nadużywających alkoholu i /lub sprawców przemocy,
- 3) prowadzenie działań podnoszących świadomość ogółu mieszkańców w zakresie mechanizmu powstawania uzależnień i skutków nadużywania substancji psychoaktywnych,
- 4) podnoszenie wiedzy mieszkańców w zakresie oferty wsparcia, w tym szczególnie pomocowych usług publicznych i oferty organizacji społecznych.

Obszar 3. Budowanie integracji społecznej oraz podnoszenie jakości oferty publicznych instytucji

Budowanie spójności społecznej, integracji i kapitału społecznego jest jednym z kluczowych elementów tworzenia środowiska przyjaznego mieszkańcom i zapewniającego wysoką jakość życia. Dzięki dobrej organizacji życia w środowisku ludzie realizują swoje potrzeby i aspiracje, poprawiają się warunki mieszkaniowe i podnosi zadowolenie z życia. Ludziom żyje się lepiej, a problemy społeczne występują rzadziej, w mniejszym natężeniu, ich rozwiązanie jest łatwiejsze.

Kierunki strategiczne w ramach obszaru:

- 1) budowanie społeczeństwa obywatelskiego poprzez wspieranie działalności liderów lokalnych, podnoszenie kompetencji pracowników instytucji publicznych, wspieranie aktywności społecznej mieszkańców, poszukiwanie know-how, budowanie postaw otwartości i tolerancji, zapobieganie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu,
- 2) budowanie poczucia tożsamości i przynależności do społeczności lokalnej, kształtowanie postaw odpowiedzialności a także troski o środowisko i przestrzeń publiczną jako o dobro wspólne,
- 3) zapewnienie dostępu do zróżnicowanych usług społecznych osobom chorym, z niepełnosprawnościami i wchodzącym w wiek senioralny;
- 4) profilaktyka problemów społecznych, w tym kształtowanie postaw i zapewnienie oferty spędzania czasu wolnego, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób z grup narażonych na wykluczenie (w tym szczególnie seniorów, osób z niepełnosprawnościami, osób długotrwale chorujących) promowanie aktywności sprzyjającej życiu wolnemu od uzależnień jak np. aktywność sportowa dzieci i młodzieży, dobra kondycja zdrowotna osób dojrzałych i seniorów;
- 5) rozszerzanie oferty spędzania czasu wolnego w ramach instytucji publicznych, podnoszenie jakości usług publicznych w zakresie kultury, edukacji, rekreacji

Obszar 4. Identyfikacja i pokonywanie skutków pandemii Covid-19

Opracowanie niniejszej Strategii przypadło w czasie trwania pandemii Covid-19. Jest to sytuacja kryzysowa trwająca obecnie, trudno więc już teraz przewidzieć i zaplanować działania, które pomogą w pokonaniu trudności życiowych wynikających właśnie z pandemii. Wiadomo jednak, że te skutki będą wielowymiarowe: w obszarze gospodarczym

(ekonomicznym), oraz w wymiarze społecznym, w tym organizowania życia publicznego (funkcjonowanie instytucji) i rodzinnego. O ile kwestie ekonomiczne są tematem w dyskursie publicznym podobnie jak organizowanie życia (w tym głównie łączenie zdalnej pracy zawodowej dorosłych ze zdalną edukacją ich dzieci), o tyle konsekwencje natury psychicznej i społecznej stosunkowo rzadko są tematem dyskusji i działań związanych z Covid. Można się spodziewać, że te indywidualne trudności natury psychicznej / psychologicznej (obawy, lęki, niepewność, dystans społeczny etc.) będą się dopiero ujawniać i przekładać na życie społeczne i jakość życia jednostek. Należy więc zachować szczególną wrażliwość na potrzeby mieszkańców, monitorować sytuację związaną z pandemią i podejmować działania wspierające społeczność lokalną w pokonywaniu pojawiających się trudności.

4.3 Działania

W ramach wskazanych powyżej obszarów i kierunków należy podejmować wszelkie działania i angażować szerokie spektrum interesariuszy. W miarę możliwości działania powinny być realizowane partycypacyjnie – szczególnie działania integracyjne i profilaktyczne, a działania interwencyjne powinny być realizowane z największym upodmiotowieniem osób, które mają być ich beneficjentami.

Działania powinny być realizowane przez wszystkich interesariuszy: Urząd Gminy, jednostki organizacyjne samorządu gminnego, w tym jednostki organizacyjne pomocy społecznej, szkoły, jednostki kultury, organizacje pozarządowe, Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Zespół Interdyscyplinary ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Radę Gminy i społeczność mieszkańców Gminy.

Działania, które powinny być realizowane w ramach poszczególnych obszarów i kierunków:

- 1) realizacja programów gminnych (w tym np. wspierania rodziny, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania przemocy w rodzinie etc.),
- 2) praca socjalna,
- 3) pomoc materialna (finansowa i rzeczowa), dożywianie, pomoc socjalna dla najuboższych mieszkańców Gminy,
- 4) zapewnienie rodzinom i osobom samotnie wychowującym dzieci szerszego dostępu do poradnictwa specjalistycznego (pedagog, psycholog, prawnik), w tym rodzinnego dla rodzin naturalnych, zastępczych, a także terapii rodzinnej,
- 5) tworzenie i rozwijanie działalności świetlic wiejskich, w tym świetlic socjoterapeutycznych, środowiskowych i opiekuńczo-wychowawczych,

- 6) mieszkalnictwo chronione, wspierane, socjalne, oraz praca socjalna z lokatorami tych mieszkań,
- 7) współpraca z różnymi jednostkami systemu pomocy społecznej oraz innych systemów (wymiaru sprawiedliwości, edukacji, rynku pracy, służby zdrowia, rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami etc.), w tym jednostkami zapewniającymi opiekę nad dziećmi, z sądami i policją, szkołami, urzędem pracy, PFRON i PCPR w zakresie likwidacji barier architektonicznych i wsparcia osób z niepełnosprawnościami,
- 8) uczestnictwo i /lub prowadzenie kampanii medialnych i informacyjnych, w tym organizowanych przez inne podmioty,
- 9) organizowanie i finansowanie zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży oraz wypoczynku letniego i zimowego, zapewnienie dostępu do internetu oraz szerszego dostępu do infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, doposażenie obiektów sportowych w odpowiedni sprzęt,
- 10) systematyczne doszkalać pracowników pomocy społecznej w zakresie wdrażania nowych metod i instrumentów pracy socjalnej oraz budowania współpracy międzyinstytucjonalnej,
- 11) wspieranie lub prowadzenie inicjatyw na rzecz społeczności lokalnych wspierających postawy aktywne, pomoc sąsiedzka, inicjowanie powstania grup samopomocy,
- 12) rozwijanie współpracy z organizacjami pozarządowymi, grupami nieformalnymi i liderami społeczności lokalnych,
- 13) realizacja działań z zakresu ekonomii społecznej, aby zapewnić zatrudnienie osobom długotrwale bezrobotnym i zagrożonym wykluczeniem społecznym ze względu na bezrobocie (50+, kobiety),
- 14) wsparcie osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością poprzez zapewnienie miejsc w schroniskach, tworzenie mieszkań socjalnych i chronionych oraz pracę socjalną,
- 15) monitorowanie i analiza problematyki uzależnień i przemocy w rodzinie,
- 16) organizowanie prozdrowotnych form spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży, kształtowanie postaw aktywnego i zdrowego spędzania czasu wolnego,
- 17) wspieranie osób współuzależnionych i doświadczających przemocy w rodzinie w radzeniu sobie w sytuacjach problemowych, tworzenie grup samopomocowych,
- 18) pomoc psychologiczna dla rodzin z problemem uzależnienia i /lub przemocy, pomoc specjalistyczna i terapeutyczna dla osób uzależnionych i /lub sprawców przemocy,
- 19) realizacja kampanii społecznych i wszelkich działań przełamujących stereotypowe traktowanie uzależnień i przemocy jako tematu tabu,
- 20) kształtowanie kultury konsumpcji alkoholu i promowanie zachowań odpowiedzialnych społecznie (czyli prowadzenie działań edukacyjnych ukierunkowanych na przekazanie wiedzy o tym jak działa alkohol i używki w organizmie człowieka, i w jaki sposób można

korzystać z legalnych używek aby było to bezpieczne i akceptowalne społecznie, informowanie o społecznych skutkach jednostkowych zachowań i budowanie postaw obywatelskich).

- 21) wsparcie osób starszych i niepełnosprawnych w miejscu ich zamieszkania w szczególności poprzez propagowanie aktywnego i zdrowego stylu życia, ułatwienie kontaktu z placówkami służby zdrowia i placówkami rehabilitacyjnymi, wspieranie rodziny w opiece nad chorym w domu, uwrażliwienie społeczności lokalnej na potrzeby osób starszych i niepełnosprawnych (rozwój wolontariatu na rzecz usług sąsiedzkich) oraz rozwijanie usług opiekuńczych,
- 22) wsparcie osób starszych i niepełnosprawnych poprzez realizację rządowych programów np. opieka wytchnieniowa, asystent osoby niepełnosprawnej etc.
- 23) rozwijanie aktywnych form spędzania czasu wolnego przez osoby starsze i niepełnosprawne,
- 24) udzielanie pomocy osobom z niepełnosprawnościami w uzyskaniu sprzętu rehabilitacyjnego,
- 25) wspieranie osób chorujących psychicznie i w kryzysie natury psychologicznej i/lub psychicznej, podnoszenie wiedzy wśród mieszkańców i przełamywanie uprzedzeń wobec osób doświadczających problemów psychicznych,
- 26) prowadzenie działań edukacyjnych kierowanych do młodzieży, uwrażliwiających na potrzeby psychiczne jednostki, wskazujących „sygnały alarmowe” w których należy poszukać pomocy dla siebie lub osoby z otoczenia,
- 27) podejmowanie działań na podniesienie bezpieczeństwa w szkołach, w tym szczególnie zapobieganie przemocy rówieśniczej i cyberprzemocy oraz podnoszenie wiedzy co do możliwości reagowania w sytuacjach zagrożenia,
- 28) podnoszenie wiedzy mieszkańców w zakresie usług oferowanych przez instytucje systemu pomocy społecznej działające na terenie Gminy, budowanie wizerunku GOPS jako jednostki realizującej działania integracyjne i wspierającej wszystkich mieszkańców.

4.4 Zakładane rezultaty i wskaźniki

Działania realizowane w ramach wskazanych obszarów będą monitorowane przy wykorzystaniu wskaźników dobranych z poniższej listy. Wskaźniki monitorują przebieg działań a nie ich rezultaty. Wynika to ze specyfiki działań w systemie pomocy społecznej, której zadaniem jest wspieranie osób i rodzin w pokonywaniu trudności życiowych. Niektóre trudności będą występowały stale (np. niepełnosprawność) a niektóre będą się pogłębiać (np. kondycja osób przewlekle chorych). Rolą systemu pomocy społecznej nie zawsze jest więc „zlikwidowanie problemu”, może to być zmniejszenie negatywnych konsekwencji

odczuwanych przez osobę lub rodzinę, a także – utrzymanie jakości życia na optymalnym poziomie. Wskaźniki ilościowe (skwantyfikowane) nie zobrazują skutków tych działań, dlatego też realizacja Strategii powinna być poddana ewaluacji co kilka lat, aby uchwycić zmianę społeczną przy wykorzystaniu wskaźników ilościowych i jakościowych (opisowych).

Wskaźniki realizowanych działań:

- liczba osób, które skorzystały z określonych działań w podziale na rodzaje problemów występujących w rodzinach (liczba uczestników / odbiorców działania, niezależnie od tego, czy zaobserwowano wpływ interwencji), w tym szczególnie z powodu nadużywania alkoholu / współzależnienia i/ lub z powodu stosowania lub doświadczania przemocy,
- liczba i rodzaj udzielonych świadczeń,
- liczba i rodzaj działań „miękkich”: terapeutycznych, psychologicznych, rozmów motywujących, asysty rodzinnej, usług opiekuńczych etc.
- liczba godzin i rodzaj specjalistycznego wsparcia,
- liczba procedur NK, liczba postępowań policyjnych w zakresie przemocy domowej,
- liczba godzin środowiskowej pracy socjalnej,
- liczba środowisk /rodzin objętych wsparciem w ramach pracy socjalnej,
- liczba osób / liczba dzieci / liczba rodzin objętych wsparciem,
- liczba korzystających ze wsparcia osób, których sytuacja życiowa zmieniła się wskutek otrzymanego wsparcia w okresie sprawozdawczym, wraz z krótkim opisem zmiany, lub gdy sytuacja utrzymała się w dotychczasowym stanie (tzn. sukcesem jest zatrzymanie degradacji danej osoby i wsparcie w utrzymaniu akceptowalnego społecznie sposobu życia np. w odniesieniu do osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych),
- liczba i rodzaj działań w zakresie współpracy z instytucjami i organizacjami aktywnymi w obszarze pomocy społecznej,
- liczba ofert konkursowych składanych przez organizacje pozarządowe,
- liczba / rodzaj / zakres działań zleconych lub powierzonych do realizacji organizacjom pozarządowym,
- liczba instytucji i organizacji ponadlokalnych współpracujących z Gminą,
- liczba wspartych inicjatyw i działań w ramach rozwoju infrastruktury społecznej (mieszkań chronionych /treningowych/ wspieranych), likwidacji barier architektonicznych, doposażenia placówek etc.,
- liczba świetlic utworzonych lub wspartych w działaniach na rzecz lokalnej społeczności,
- liczba zrealizowanych lub wspartych inicjatyw edukacyjnych kierowanych do wybranych grup społecznych i/lub ogółu mieszkańców,

- liczba / rodzaj / zakres realizowanych lub wspartych inicjatyw integrujących społeczność lokalną,
- liczba i rodzaj inicjatyw integracyjnych adresowanych do seniorów,
- liczba / rodzaj / zakres działań z zakresu profilaktyki problemów społecznych, w tym kampanii społecznych, działań informacyjnych, upowszechniających określone postawy, zachowania i sposób życia szczególnie w kontekście kształtowania relacji społecznych,
- liczba osób zaangażowanych w działania wolontariackie,
- liczba badań / raportów z monitoringu sytuacji społecznej i potrzeb mieszkańców w zakresie działań realizowanych w obszarze pomocy społecznej,
- liczba i rodzaj zrealizowanych działań.

5. Metody i sposoby realizacji celów

5.1 Wdrażanie

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Klembów na lata 2021-2025 wskazuje kierunki działań, które są wyzwaniem dla całej lokalnej społeczności: dla administracji samorządowej oraz wszystkich instytucji i organizacji, które mogą być jej partnerem w realizacji poszczególnych działań. Wdrażanie Strategii jest długotrwałym procesem, włączającym szerokie grono interesariuszy (jednostki pomocnicze i jednostki organizacyjne, przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, etc.), i powinno być realizowane w kolejnych zadaniach:

- wskazanie przez koordynatora realizacji Strategii tj. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Klembowie, w uzgodnieniu z Wójtem Gminy, osoby lub zespołu osób odpowiedzialnych za wdrażanie Strategii,
- określenie szczegółowych zadań wraz z podziałem kompetencyjnym,
- upowszechnianie założeń Strategii i uwzględnianie obszarów strategicznych (przekazanie informacji poszczególnym partnerom),
- uwzględnienie działań z zakresu Strategii w kolejnych podejmowanych działaniach Gminy,
- systematyczny monitoring i ewaluacja wdrażania Strategii.

Zadania wskazywane do realizacji Strategii realizowane przez Zespół lub osobę odpowiedzialną za wdrożenie Strategii to:

- koordynacja współpracy pomiędzy interesariuszami (instytucjami, organizacjami pozarządowymi, sołtysami itp.),

- uspołnianie kluczowych dokumentów i zapisywanych w nich działań w zakresie spraw społecznych (jak np. programy współpracy z organizacjami pozarządowymi, przeciwdziałania alkoholizmowi i narkomanii etc.),
- monitorowanie wdrażania Strategii,
- inicjowanie i realizacja działań zawartych w Strategii,
- budowanie atmosfery współpracy wśród partnerów realizujących określone zadania.

Skuteczność funkcjonowania przyjętej strategii zależy będzie w dużej mierze od aktywności i zmobilizowania szerokiego spektrum osób, organizacji i instytucji. Częściowo będzie także uwarunkowane wpływem czynników zewnętrznych, jak np. zmiany prawne czy efektywność polityki społecznej i gospodarczej prowadzonej przez rząd.

Podczas realizacji założeń w ramach niniejszej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Klembów obowiązują wskazane w Strategii Rozwoju Gminy Klembów **standardy zachowań**:

1. Wszyscy są równi – szanujemy się wzajemnie.
2. Uczciwie traktujemy obowiązki obywatelskie (podatki, śmieci i otoczenie).
3. Podejmujemy dialog: to droga do rozwiązywania problemów. Prowadzimy dyskusje w kulturalny sposób.
4. Budujemy i podtrzymujemy zaufanie.
5. Uprzejmość i grzeczność. Traktujemy wszystkich tak jak sami chcielibyśmy być traktowani.
6. Przestrzegamy zasad kultury jazdy i przepisów drogowych.
7. Ludzie są pomocni, otwarci, uczciwi, nieobojętni na nieporządne zachowania.
8. Pozdrawiamy się „dzień dobry”.
9. Etyczne działania.
10. Wysoka jakość obsługi przez urzędników i podmiotowość.
11. Dbamy o wizerunek gminy.
12. Dbamy o środowisko i mienie gminy.
13. Prawo obowiązuje wszystkich tak samo.

5.2 Ramy finansowe

Każdy podmiot z terenu gminy, który realizuje zadania w ramach strategii, planuje środki finansowe niezbędne do ich prawidłowej realizacji. Nie są one jedynie częścią składową budżetu gminy, ale pochodzą także ze źródeł zewnętrznych (dotacji) pozyskiwanych samodzielnie przez realizatorów.

Źródłem finansowania działań przewidzianych do realizacji w niniejszej strategii będą:

- budżet Gminy Klembów;
- budżet powiatu wołomińskiego;
- budżet województwa mazowieckiego;
- budżet państwa, w tym dotacje celowe na realizację zadań zleconych oraz dofinansowujące częściowo zadania własne (np. udzielenie pomocy w formie posiłku, zasiłki stałe, okresowe);
- Fundusz Pracy;
- Narodowy Fundusz Zdrowia;
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych;
- Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej;
- Środki z funduszy europejskich (Gmina Klembów jako beneficjent może ubiegać się o dofinansowanie wniosków aplikacyjnych w celu realizacji projektów systemowych lub konkursowych dotyczących głównie rozwoju aktywnej integracji i upowszechniania pracy socjalnej. W okresie obowiązywania niniejszej Strategii nastąpi zmiana w zakresie programów operacyjnych i regionalnych, niemniej – unijne środki finansowe będą dostępne przez cały okres jej obowiązywania);
- Inne środki.

Szacunkowe prognozy przyjęto w oparciu o średnią strukturę wydatków socjalnych w latach 2012-2014, opracowaną na podstawie średnich wydatków w budżecie przeznaczanych na pomoc społeczną (dział 852), ochrona zdrowia (851) i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej (853). W prognozie na lata 2021-2025 przyjęto wskaźnik 3% wzrostu wydatków w skali roku uwzględniając ryzyko finansowe (zmiany przepisów, wzrost wydatków, inflację). Prognoza zawarta jest w poniższej *Tabela 1*.

Tabela 1 Prognoza finansowa

Jednostka terytorialna	łączna kwota wydatków w zł
2015	4 594 104
2016	12 242 005
2017	1 743 036
2018	1 788 416
2019	1 905 153
2020 – prognoza	1 962 308
2021 – prognoza	2 021 177
2022 – prognoza	2 081 813
2023 – prognoza	2 144 267
2024 – prognoza	2 208 595
2025 – prognoza	2 274 853

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dokładne prognozy wykorzystane do sporządzenia ram finansowych Strategii będą przygotowywane rokrocznie przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej i przedstawiane Wójtowi Gminy oraz Radzie Gminy do uwzględnienia w ramach planowanego i realizowanego budżetu Gminy.

5.3 Monitoring i ewaluacja

Monitoring

Stała obserwacja procesu wdrażania Strategii oraz efektów podejmowanych działań stanowi jeden z kluczowych elementów dla powodzenia całego procesu realizacji zamierzeń rozwojowych zdefiniowanych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Klembów na lata 2021-2025. Zaplanowany i sprawnie funkcjonujący system monitoringu umożliwi pozyskanie rzetelnych danych a przez to ocenę postępów w zakresie wdrażania zapisów Strategii.

Monitoring to proces weryfikowania, czy realizacja strategii przebiega zgodnie z założeniami, czy są osiągnięte cele i rezultaty określone w strategii oraz jak przebiega wydatkowanie

środków przeznaczonych na poszczególne zamierzenia. Proces monitorowania polega na systematycznym obserwowaniu zmian zachodzących w odniesieniu do celów wytyczonych w Strategii przy wykorzystaniu określonych wskaźników. Monitoring dostarczy informacji na temat postępów w osiąganiu przyjętych celów oraz umożliwi kwantyfikację efektów zrealizowanych przedsięwzięć w różnych obszarach: społecznym, gospodarczym, środowiskowym, przestrzennym.

Do szczegółowych etapów monitoringu Strategii należy zaliczyć:

- zbieranie danych i informacji (materiał empiryczny stanowiący podstawę do analiz i ocen),
- analizę danych i informacji -uporządkowanie, przetworzenie i analiza danych oraz ich archiwizacja,
- przygotowywanie raportów (zestawienie otrzymanych danych w raporty roczne),
- ocenę wyników (ocena porównawcza osiągniętych wyników z założeniami, określenie stopnia wykonania przyjętych zapisów Strategii),
- ocenę rozbieżności pomiędzy założeniami a rezultatami i analizę jej przyczyn.
- planowanie korekty.

Dla miarodajnej oceny realizacji przyjętych założeń potrzebne będą konkretne dane ilościowe o charakterze statystycznym, które po przetworzeniu powinny zostać ujęte w serie wskaźników. Wskaźnik jest definiowany jako miernik wyznaczonego celu, zmobilizowanych zasobów, osiągniętego efektu, miernik jakości lub zmienna kontekstowa. Dzięki tym wskaźnikom można określić poziom wyjściowy oraz stopień osiągnięcia zakładanych celów. Wyniki zapisane w postaci wskaźników czy bezwzględnych informacji statystycznych mają także ważne znaczenie w procesie uzyskiwania poparcia społecznego dla prowadzonych zmian czy świadczenia usług. Monitoring Strategii będzie realizowany w dwóch etapach, na które składają się:

1. Analiza wskaźnikowa, realizowana na zakończenie roku, wskazująca zbieżność podejmowanych działań z osiąganymi wynikami społeczno-gospodarczymi Gminy według wskaźników zaproponowanych dla poszczególnych celów strategicznych (wskazanych w rozdziale Misja, wizja, cele).
2. Coroczne sprawozdania z realizacji celów, zawierające podstawowe informacje na temat podejmowanych działań, stopnia realizacji projektów i ewentualnych efektów końcowych tych projektów, które może być przygotowane jako jeden z punktów /rozdziałów Raportu o Stanie Gminy i/ lub w ramach Sprawozdania z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej.

Ewaluacja

Dodatkowym rekomendowanym działaniem jest przeprowadzenie ewaluacji, dla zachowania obiektywizmu rekomendowana jest ewaluacja zewnętrzna, czyli przeprowadzona przez osobę / podmiot spoza Gminy, nie zaangażowany w realizację Strategii. W szerokim aspekcie ewaluacja dotyczy oceny stopnia realizacji założeń Strategii oraz jej wpływu na wszelkie dziedziny życia społeczno-gospodarczego. Ewaluacja musi także odpowiadać na pytanie, w jakim stopniu realizacja Strategii przekłada się na zaspokojenie potrzeb mieszkańców Gminy.

Ewaluacja Strategii powinna obejmować:

- ocenę sposobu wdrażania zaplanowanych działań;
- diagnozę czynników, które mogą mieć wpływ na proces realizacji działań i skuteczność osiągania założonego celu projektu;
- ocenę skuteczności i efektywności działań, a zwłaszcza osiągniętych rezultatów oraz postępów w realizacji celu projektu;
- ocenę jakości zarządzania realizacją przedsięwzięcia;
- diagnozę zgodności realizacji poszczególnych działań z celami Strategii.

Ewaluacja powinna być przeprowadzona w oparciu o podstawowe kryteria (w odniesieniu do których należy sformułować pytania badawcze):

- Skuteczność: jaki był wpływ działań realizowanych w ramach Strategii na osiągnięcie jej celu głównego? Na ile wyniki zrealizowanych działań odpowiadają celom operacyjnym Strategii?
- Efektywność: w jakim stopniu nakłady były proporcjonalne do osiągniętych rezultatów?
- Trafność: w jakim stopniu cele Strategii i/lub zrealizowane przedsięwzięcia odpowiadają potrzebom jego mieszkańców?
- Użyteczność: na ile rezultaty i wpływ Strategii spełniają oczekiwania mieszkańców (przyczyniają się do rozwiązania problemów społecznych)?
- Trwałość: jak długo będą trwać pozytywne skutki przedsięwzięć podejmowanych w ramach Strategii po jego zakończeniu ich realizacji?

Podstawowe zasady aktualizacji strategii

Podstawą do podjęcia decyzji o przygotowaniu aktualizacji Strategii przed upływem okresu, na jaki została opracowana, będzie raport z monitoringu oraz rekomendacja Zespołu Zadaniowego ds. monitoringu Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych. Aktualizacja

może obejmować przede wszystkim działania konieczne dla osiągnięcia określonych celów. Ze względu na znaczny wpływ czynników zewnętrznych (decyzji podejmowanych na szczeblu centralnym w zakresie polityki społecznej) Strategia jest elastyczna i otwarta na korekty, ponieważ tylko odpowiednio wczesne reagowanie na pojawiające się szanse i zagrożenia zapewni możliwość realizacji działań i osiągnięcia zakładanych celów.

CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA

6. Analiza danych statystycznych

6.1 Demografia

6.1.1 Liczebność populacji

Według danych GUS liczba mieszkańców gminy Klembów na koniec 2019 roku wynosiła 9 968 osób. Zestawienie danych w ciągu ostatnich lat pokazuje, że liczba mieszkańców regularnie rośnie – w porównaniu do 2012 roku o ponad 550 osób, czyli 5,9% populacji. **Obserwowana tendencja demograficzna, czyli zwiększanie się liczby ludności, jest charakterystyczna dla woj. mazowieckiego i odwrotna do sytuacji obserwowanej w kraju, gdzie wykazywane jest stałe zmniejszenie ogółu populacji.**

O ile wzrost liczby mieszkańców występuje w województwie mazowieckim, o tyle odnosi się przede wszystkim do miast, ponieważ w gminach wiejskich liczba ludności się zmniejsza z dynamiką podobną do krajowej (-0,4%). Warto zwrócić uwagę na jeszcze dwie tendencje, widoczne w poniższym zestawieniu. Po pierwsze – ujemna zmiana liczby mieszkańców gmin wiejskich w kraju jest większa niemal dwukrotnie od depopulacji ogółem (dla gmin wiejskich w kraju wynosi -0,7%). Po drugie w gminach wiejskich w województwie mazowieckim widoczny jest spadek liczby ludności, choć wyraźnie mniejszy niż w gminach wiejskich w Polsce (dla województwa wartość ta wynosi mniej niż pół punktu procentowego ujemnej zmiany w ciągu ostatnich ośmiu lat). Na tym tle gmina Klembów szczególnie się wyróżnia. Szczegółowe zestawienie prezentuje poniższa *Tabela 2*.

Tabela 2 Zestawienie liczby mieszkańców w różnych jednostkach terytorialnych i wybranych latach

rok / zestawienie danych	Polska	Gminy wiejskie w PL	Woj. mazowieckie	Gminy wiejskie w woj. maz.	Powiat wołomiński	Gminy wiejskie w pow.	Gmina Klembów
2012	38 533 299	10 963 511	5 301 760	1 509 540	225 655	33 762	9 411
2013	38 495 659	10 993 999	5 316 840	1 512 524	228 830	33 891	9 493
2014	38 478 602	10 984 469	5 334 511	1 506 262	231 757	34 004	9 562
2015	38 437 239	10 973 062	5 349 114	1 507 485	235 043	34 098	9 628
2016	38 432 992	10 971 473	5 365 898	1 510 256	238 478	34 274	9 723
2017	38 433 558	10 953 101	5 384 617	1 512 229	241 890	34 386	9 837
2018	38 411 148	10 932 463	5 403 412	1 507 767	245 357	34 510	9 891
2019	38 382 576	10 890 561	5 423 168	1 502 826	249 299	34 549	9 968
zmiana 2019 - 2012 w liczbie osób	-150 723	-72 950	+121 408	-6 714	+23 644	+787	+557
zmiana 2019 /2012 w % populacji	-0,4%	-0,7%	+2,3%	-0,4%	+10,5%	+2,3%	+5,9%

Zródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

6.1.2 Struktura wiekowa populacji

Na przestrzeni ostatnich kilku lat – dla porównania zestawiono dane od 2012 do 2019 roku – widać zmianę w udziale różnych grup wiekowych w populacji ogółem, w tym przede wszystkim obserwowaną w całym kraju tendencję rosnącego udziału osób w wieku poprodukcyjnym w populacji ogółem (popularnie nazywaną starzeniem się społeczeństwa). W Polsce w obserwowanym okresie nastąpił wzrost o 4,1 punktu procentowego. W gminie Klembów – o 2 p. p. i jest to najniższa wartość spośród wszystkich jednostek referencyjnych. To oznacza, że o ile **kierunek zmian w strukturze wiekowej populacji („starzenie się”) jest w gminie Klembów ten sam, co w kraju, o tyle jego dynamika jest mniejsza**. Dynamika ta jest także widoczna w porównaniu wartości dla kraju i dla gminy Klembów. Różnica pomiędzy udziałem seniorów w populacji ogółem zwiększa się – w 2012 roku wynosiła 2,9 punktu procentowego, a w 2019 było to 5 p.p. W kraju udział ten jest większy. W 2012 roku już ponad co piąta osoba jest w wieku poprodukcyjnym (21,9%), w gminie Klembów odsetek ten wynosił 16,9% ogółu społeczności.

Warto także zauważyć, że w ujęciu długoterminowym w gminie Klembów zwiększa się udział osób w wieku przedprodukcyjnym (w 2019 roku wynosił 22,4%). Wahania w tym przedziale czasowym lub utrzymywanie się tego samego poziomu przez kilka lat jeszcze nie wskazują

na trwałe kierunek zmian i zwiększanie się udziału osób młodych w ogólnej populacji, a raczej na wolniejszy niż w kraju (a przede wszystkim – w gminach wiejskich) proces starzenia się społeczeństwa. Szczegółowe zestawienie zawiera *Tabela 3*. W trzech ostatnich wierszach tabeli porównano wyniki z lat 2012 i 2019, a w ostatniej kolumnie wskazano różnicę pomiędzy danymi dla gminy Klembów i dla Polski.

Tabela 3 Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem

rok	wiek populacji	Polska	Gminy wiejskie w PL	Woj. mazowieckie	Gminy wiejskie w woj.	Powiat wołomiński	Gminy wiejskie w pow.	Gmina Klembów	PL -Klmb
2012	przedprodukcyjny	18,3	20,7	18,6	20,9	21,7	21,5	22,3	4,0
	produkcyjny	63,9	63,3	62,9	62,4	63,7	62,9	62,8	1,1
	poprodukcyjny	17,8	16,0	18,6	16,7	14,6	15,6	14,9	2,9
2013	przedprodukcyjny	18,2	20,4	18,5	20,6	21,7	21,4	22,3	4,1
	produkcyjny	63,4	63,3	62,4	62,5	63,3	62,9	62,6	0,8
	poprodukcyjny	18,4	16,3	19,0	16,9	15,0	15,7	15,1	3,3
2014	przedprodukcyjny	18,0	20,1	18,5	20,4	21,7	21,3	22,2	4,2
	produkcyjny	63,0	63,2	62,0	62,4	63,0	62,8	62,4	0,6
	poprodukcyjny	19,0	16,7	19,5	17,2	15,4	16,0	15,4	3,6
2015	przedprodukcyjny	18,0	19,9	18,6	20,2	21,8	21,3	22,3	4,3
	produkcyjny	62,4	63,1	61,4	62,3	62,4	62,4	62,0	0,4
	poprodukcyjny	19,6	17,0	20,0	17,6	15,8	16,3	15,7	3,9
2016	przedprodukcyjny	17,9	19,7	18,7	20,0	22,0	21,2	22,1	4,2
	produkcyjny	61,8	62,8	60,7	62,0	61,9	62,1	61,6	0,2
	poprodukcyjny	20,2	17,5	20,6	18,0	16,2	16,7	16,3	3,9
2017	przedprodukcyjny	18,0	19,7	18,9	20,0	22,2	21,4	22,4	4,4
	produkcyjny	61,2	62,5	60,1	61,7	61,3	61,6	61,3	0,1
	poprodukcyjny	20,8	17,9	21,0	18,3	16,5	17,0	16,3	4,5
2018	przedprodukcyjny	18,1	19,6	19,0	20,0	22,5	21,4	22,5	4,4
	produkcyjny	60,6	62,1	59,5	61,3	60,8	61,1	60,8	0,2
	poprodukcyjny	21,4	18,3	21,4	18,7	16,8	17,4	16,7	4,7
2019	przedprodukcyjny	18,1	19,6	19,2	20,0	22,6	21,4	22,4	4,3
	produkcyjny	60,0	61,7	59,0	60,9	60,3	60,8	60,7	0,7
	poprodukcyjny	21,9	18,7	21,8	19,1	17,0	17,8	16,9	5,0
2019-2012	przedprodukcyjny	-0,2	-1,1	0,6	-0,9	0,9	-0,1	0,1	-
	produkcyjny	-3,9	-1,6	-3,9	-1,5	-3,4	-2,1	-2,1	-
	poprodukcyjny	4,1	2,7	3,2	2,4	2,4	2,2	2,0	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Porównanie grup wiekowych w przedziałach co pięć lat wskazuje, że najliczniejszą grupą wiekową w gminie Klembów są osoby w przedziale 35-45 lat. Wykres przygotowany w odniesieniu do przedziałów wiekowych co pięć lat pokazuje, że nadreprezentacja mężczyzn w ogóle populacji występuje w niemal wszystkich grupach wiekowych z wyłączeniem seniorów – tutaj we wszystkich grupach powyżej 65 r. ż. kobiet jest więcej. Wśród młodszych grup wyjątek stanowi przedział 0-4, gdzie więcej jest dziewczynek niż chłopców oraz przedział 25-29, choć w tym przedziale różnica jest bardzo niewielka. Poniższy Wykres 1 przedstawia liczebność ludności w podziale na płeć i grupy wiekowe, ponadto kolorem pomarańczowym zaznaczono te grupy wiekowe, w których jest więcej kobiet.

Wykres 1 Ludność według płci i wieku w 2019 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Średnio w Polsce więcej jest kobiet niż mężczyzn, co obrazuje współczynnik feminizacji – 107 kobiet na 100. mężczyzn. Powyższy wykres pokazuje jak się przedstawia liczebność kobiet w odniesieniu do mężczyzn w poszczególnych pięcioletnich grupach wiekowych

w gminie Klembów. Przewaga kobiet występuje praktycznie wyłącznie w odniesieniu do grupy senierek (odnosi się do wieku 65+), i im wyższy wiek, tym przewaga kobiet jest większa: blisko dwukrotna w grupie 75-79 i 80-85 oraz niemal pięciokrotna w grupie 85+.

Wykres pokazuje także dysproporcje w młodszych grupach wiekowych. Na ogół przeważają mężczyźni, jednak o ile w grupie dzieci i młodzieży (do 14. r. ż.) przewaga ta wynosi średnio 24 osoby, o tyle w grupie 15-19 jest to 45 osób a w grupie 30-34 jest to 40 osób. W grupie wiekowej 25-29 relacja płci w zasadzie się wyrównuje, bo różnicę jednej osoby trudno uznać za przewagę w ponad trzystuosobowej grupie wiekowej. W grupach 40-latków proporcje pomiędzy płciami wyrównują się. Wyraźnie mniejsza liczba kobiet w wieku 15-24 może być przejawem obserwowanej w kraju tendencji opuszczania terenów wiejskich przez kobiety, które wykazują się większą przedsiębiorczością i samodzielnością, a jednocześnie – ze względów kulturowych – mniejszym przywiązaniem „do ziemi” i do postrzegania siebie w tradycyjnie kobiecych rolach społecznych, więc wyjeżdżają aby się uczyć, studiować i znaleźć dla siebie lepszą perspektywę życiową niż powielenie stereotypowych ról niezbyt atrakcyjnych dla współczesnych kobiet. W odniesieniu do mężczyzn widać mniejszą liczebność tylko w grupie 20-24.

Porównanie współczynnika feminizacji dla różnych jednostek pokazuje, że w województwie mazowieckim – charakteryzującym się wzrostem liczby ludności, współczynnik ten jest wyższy niż w kraju – średnio kobiet przypadających na 100. mężczyzn jest jeszcze więcej (109). W gminach wiejskich współczynnik ten jest dużo niższy, średnio w Polsce wynosi 101, w gminach wiejskich w województwie mazowieckim: 100. Podobnie jest w gminach wiejskich w powiecie wołomińskim, z tą różnicą, że w porównaniu do roku 2012 i 2013 nastąpił wzrost – sześć lat temu w gminach wiejskich w powiecie kobiet było mniej niż mężczyzn, choć w kraju przewaga kobiet utrzymuje się na niezmiennym poziomie. Ta dysproporcja wskazuje na aktywność kobiet i ich migracje do większych ośrodków (do miast).

W gminie **Klembów współczynnik feminizacji jest wyższy niż średnio w gminach wiejskich we wszystkich jednostkach referencyjnych**: w 2019 roku wynosił 102, a w obserwowanym okresie dwukrotnie wzrósł do 103, co oznacza, że w perspektywie długookresowej liczba kobiet może się zwiększać. Szczegółowe zestawienie prezentuje *Tabela 4* poniżej.

Tabela 4 Współczynnik feminizacji

Jednostka terytorialna	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2019 /2012
Polska	107	107	107	107	107	107	107	107	0
Gminy wiejskie w PL	101	101	101	101	101	101	101	101	0
Woj. mazowieckie	109	109	109	109	109	109	109	109	0
Gminy wiejskie w województwie	100	100	100	100	100	100	100	100	0
Powiat wołomiński	107	107	107	107	107	107	107	108	+1
Gminy wiejskie w powiecie	99	99	100	100	100	100	100	100	+1
Gmina Klembów	102	102	103	102	102	102	103	102	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

6.1.3 Bezrobocie

Porównanie danych z kilku lat pokazuje trend (kierunek i dynamikę) zmian. **Od 2012 roku liczba osób bezrobotnych zmniejszyła się niemal dwukrotnie**, obecne 265 osób to 50,5% liczby osób bezrobotnych z 2012 roku (wówczas zarejestrowano 525 bezrobotnych osób). Dane dostępne dla różnych grup osób bez pracy pokazują, że największa zmiana odnosiła się do osób młodych, obecna liczba 31 młodych osób bezrobotnych to niespełna 28% liczby z 2012 roku. Najmniejszą zmianę odnotowano wśród osób długotrwale bezrobotnych: 50%. Zwraca uwagę także to, że przy uwzględnieniu podziału na płeć widać, że bezrobocie wśród kobiet zmniejszyła się znacznie wolniej, niż w przypadku mężczyzn, choć jednocześnie trzeba zauważyć, że liczba mężczyzn jest znacznie wyższa niż liczba kobiet. Szczegółowe zestawienie prezentuje poniższa *Tabela 5*.

Tabela 5 Liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotni

grupa bezrobotnych	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2019/2012
ogółem	525	575	544	510	449	353	273	265	50,5%
kobiety	189	205	227	199	194	155	138	132	69,8%
mężczyźni	336	370	317	311	255	198	135	133	39,6%
do 25 roku życia	111	142	104	87	55	34	37	31	27,9%
do 30 roku życia	-	-	-	161	119	88	80	79	-
powyżej 50 roku życia	141	133	134	113	116	91	69	62	44,0%
długotrwale bezrobotni	248	295	305	298	264	212	139	125	50,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Innym wskaźnikiem – dostępnym dla gminy Klembów oraz umożliwiającym porównanie sytuacji Gminy w odniesieniu do innych jednostek referencyjnych – jest udział osób zarejestrowanych osób bezrobotnych w ogóle populacji w wieku produkcyjnym. W gminie Klembów wskaźnik ten wyniósł w 2019 roku średnio 4,4, przy czym w odniesieniu do kobiet był wyższy o 0,7 punktu procentowego i wynosił 4,8 przy wskaźniku 4,1 w odniesieniu do mężczyzn. Udział ogółem jest nieco wyższy niż w kraju, gdzie wynosi 3,8 (z czego udział kobiet jest wyższy niż mężczyzn, ta dysproporcja wynikająca z płci występuje we wszystkich jednostkach referencyjnych, choć jej skala jest różna).

Od 2012 roku udział bezrobotnych w ogóle ludności stale i regularnie się zmniejsza – w porównaniu do 2012 roku spadek wyniósł średnio 5 punktów procentowych (w kraju: 4,9 p.p. ogółem a w gminie Klembów 5,4 p.p. ogółem). O ile w kraju spadek ten jest podobny w obu grupach płci, o tyle w gminie Klembów większa różnica występuje w odniesieniu do mężczyzn. Co ciekawe, kilka lat temu w gminie Klembów ta dysproporcja była odwrotna – wśród bezrobotnych większość stanowili mężczyźni, których udział w ogóle populacji w wieku produkcyjnym dominował do 2016 roku, od 2018 roku większy udział stanowią kobiety⁵. Szczegółowe zestawienie prezentuje poniższa *Tabela 6*.

Tabela 6 Udział (%) bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci

Jednostka teryt.	grupa	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2012-2019
Polska	ogółem	8,7	8,8	7,5	6,5	5,6	4,6	4,2	3,8	4,9
	mężczyźni	8,0	8,2	6,9	5,9	5,0	3,9	3,5	3,2	4,8
	kobiety	9,4	9,5	8,2	7,2	6,4	5,4	5,0	4,4	5,0
Gminy wiejskie w Polsce	ogółem	9,6	9,8	8,3	7,2	6,2	5,1	4,7	4,3	5,3
	mężczyźni	8,7	8,9	7,5	6,4	5,4	4,2	3,8	3,5	5,2
	kobiety	10,7	10,8	9,3	8,2	7,2	6,2	5,8	5,2	5,5
Województwo mazowieckie	ogółem	8,2	8,5	7,6	6,6	5,8	4,8	4,2	3,9	4,3
	mężczyźni	8,2	8,7	7,6	6,5	5,6	4,4	3,9	3,6	4,6
	kobiety	8,1	8,4	7,6	6,7	6,0	5,1	4,6	4,2	3,9
Gminy wiejskie w województwie	ogółem	10,2	10,5	9,3	8,3	7,3	6,1	5,6	5,1	5,1
	mężczyźni	10,0	10,3	9,0	7,9	6,9	5,4	4,9	4,5	5,5
	kobiety	10,5	10,7	9,6	8,6	7,9	6,8	6,4	5,8	4,7

⁵ W zestawieniu GUS nie ma podanej metodologii przeliczania udziału osób w ramach poszczególnych płci, niemniej należy przypuszczać, że różnice w tabelach pokazujących liczbę osób bezrobotnych i udział w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wynikają m. in. z wieku osób w wieku produkcyjnym (dla kobiet okres aktywności zawodowej jest krótszy) i/ lub z różnic w liczbie kobiet i mężczyzn w wieku aktywności zawodowej.

Jednostka teryt.	grupa	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2012-2019
Powiat wołomiński	ogółem	8,1	8,9	8,0	6,9	6,0	4,5	4,0	3,5	4,6
	mężczyźni	8,8	9,9	8,7	7,4	6,2	4,5	3,9	3,4	5,4
	kobiety	7,2	7,8	7,2	6,3	5,8	4,5	4,1	3,6	3,6
Gmina Klembów	ogółem	9,8	10,9	9,9	8,8	7,4	5,6	4,8	4,4	5,4
	mężczyźni	11,0	12,3	10,9	9,7	7,9	5,6	4,5	4,1	6,9
	kobiety	8,4	9,3	8,7	7,8	6,9	5,6	5,2	4,8	3,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

6.2 Pomoc społeczna i problemy społeczne

6.2.1 Beneficjenci OPS w gminie i w kraju

Monitorowanie podstawowych wskaźników przez GUS umożliwia porównywanie Gminy do innych jednostek samorządowych w kraju. Należy jednakże pamiętać, że dane statystyczne pokazują „surowy obraz” dla danego czasu, nie wskazują przyczyn czy okoliczności zmian, i nie interpretują wyników. To przypomnienie jest szczególnie ważne w odniesieniu do działań w obszarze pomocy społecznej, w której gros świadczeń jest regulowany na poziomie centralnym, a liczba osób uprawnionych może się zmienić nie tyle ze względu na poprawę sytuacji osób korzystających z udzielanego wsparcia, ile ze względu na zmianę kryteriów określających kondycję osób uprawnionych do skorzystania z określonego rodzaju świadczeń.

Pierwszym z takich porównywalnych wskaźników jest liczba beneficjentów pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. **W 2019 roku liczba osób z tej grupy w gminie Klembów wynosiła 405 i była nieco niższa niż średnia dla kraju (463) oraz wyraźnie niższa niż średnia dla gmin wiejskich w kraju (605).** Porównanie danych w czasie pokazuje, że zarówno w Gminie jak i w gminach wiejskich w kraju liczba ta zmniejszyła się w ciągu siedmiu lat o około 45%, w gminie Klembów o 44,1%, w gminach wiejskich w Polsce o 45,8%. Szczegółowe zestawienie zawiera poniższa *Tabela 7*.

Tabela 7 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności

Jednostka terytorialna	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2019 -2012 w %
Polska	807	832	768	710	645	568	513	463	42,6%
Polska – gminy wiejskie	1 117	1 145	1 048	965	866	759	680	605	45,8%
Województwo mazowieckie	682	699	650	604	550	485	436	386	43,4%
Woj. mazowieckie – gminy wiejskie	1 073	1 104	1 027	949	862	744	658	572	46,7%
Powiat wołomiński	588	627	601	535	491	437	388	353	40,0%
Powiat wołomiński – gminy wiejskie	1 011	1 027	957	909	820	706	598	502	50,3%
Gmina Klembów	725	794	747	640	578	489	404	405	44,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w gminie Klembów stale się zmniejszała w ciągu ostatnich lat i w 2019 roku wynosiła 401⁶ osób. W porównaniu do 2012 był to spadek o 41,1%. Porównywalny poziom zmiany (średnio około -42%) odnotowano w odniesieniu do województwa mazowieckiego oraz w ujęciu średnio dla kraju. W odniesieniu do gmin wiejskich powiatu wołomińskiego spadek liczby osób był nieco bardziej dynamiczny – na poziomie niemal 50% (49,1%). Szczegółowe zestawienie prezentuje poniższa *Tabela 8*.

Tabela 8 Liczba osób korzystających z pomocy społecznej

Jednostka terytorialna	2012	2015	2016	2017	2018	2019	2019 -2012 w %
Polska	3 111 054	2 729 828	2 478 698	2 180 599	1 970 385	1 775 761	42,9%
Polska – gminy wiejskie	1 222 939	1 057 575	948 030	830 080	741 912	658 558	46,1%
Województwo mazowieckie	361 257	322 563	294 797	260 449	234 876	208 731	42,2%
Woj. mazowieckie – gminy wiejskie	161 799	143 015	129 984	112 475	99 169	85 877	46,9%
Powiat wołomiński	13 186	12 482	11 634	10 484	9 451	8 735	33,8%
Powiat wołomiński – gminy wiejskie	3 410	3 094	2 802	2 423	2 059	1 734	49,1%
Gmina Klembów	681	613	559	477	398	401	41,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

⁶ Dane w statystyce GUS nieco różnią się od danych w statystyce Gminy. W zestawieniu wykorzystano dane z GUS, ponieważ umożliwiają porównanie danych zbieranych według tej samej metodologii w różnych jednostkach samorządowych w kraju.

6.2.2 Przesłanki przyznawania pomocy

Ze sprawozdania GOPS wynika, że w 2019 r. roku wsparciem materialnym z zakresu pomocy społecznej objętych zostało 165. rodzin, w których przebywało 411 osób, co stanowiło 4,12% ogółu mieszkańców Gminy. Dodatkowo w 59. rodzinach (tj. dla 142. osób) udzielono pomocy wyłącznie w formie pracy socjalnej.

Jak wynika ze Sprawozdania GOPS od kilku lat zmniejsza się liczba rodzin korzystających ze świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej. W roku 2017 z tych form pomocy skorzystało 158 rodzin, natomiast w 2019 roku 135 (spadek o 14,56%). Zmniejszeniu uległa liczba wypłacanych zasiłków celowych z 374 w roku 2017 do 243 w roku 2019. Zasiłki stałe i okresowe utrzymują się na podobnym poziomie na przestrzeni trzech ostatnich lat (ze świadczeń tych korzystają głównie osoby niepełnosprawne, długotrwale chore lub w podeszłym wieku). Zmniejszenie liczby rodzin wymagających pomocy finansowej spowodowany jest w dużym stopniu dodatkowymi świadczeniami na rzecz dziecka i rodziny realizowanymi w ramach ustawy o pomocy państwa w zakresie wychowywania dzieci (500+).

W odróżnieniu od świadczeń finansowych na przestrzeni trzech ostatnich lat nastąpił wzrost liczby rodzin korzystających wyłącznie z pracy socjalnej. Wsparciem w postaci tzw. czystej pracy socjalnej objęto w 2017 roku 42. rodziny (w tym 107 osób), natomiast w 2019 roku było to 59 rodzin (142 osoby). Tą formą wsparcia objęte są głównie rodziny, w których występuje problem: przemocy, alkoholizmu, zaniedbań w opiece i wychowaniu dzieci, niepełnosprawności lub długotrwałej choroby. Rodziny te wymagają wsparcia przede wszystkim w formie poradnictwa, współpracy ze specjalistami i innymi instytucjami oraz członkami ich rodzin. Szczegółowe zestawienie zawiera Tabela 9 poniżej.

Na podstawie Sprawozdania GOPS znana jest struktura problemów społecznych dotyczących świadczeniobiorców pomocy. Najwięcej osób korzystało ze wsparcia w 2019 roku z powodu ubóstwa (223), nieco mniej – z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa (187), bezrobocia (184), a także długotrwałej lub ciężkiej choroby (155) i niepełnosprawności (152).

Porównanie danych za ostatnie pięć lat pokazuje zmiany w częstotliwości występowania poszczególnych przesłanek. Liczba osób i rodzin korzystających ze wsparcia z powodu ubóstwa i bezrobocia jest najwyższa wśród świadczeniobiorców ogółem, ale w ciągu ostatnich

lat stale się zmniejsza, w odniesieniu do kwestii ubóstwa jest to spadek niemal o połowę liczby rodzin objętych wsparciem z powodu ubóstwa i niemal 1/3 rodzin z problemem bezrobocia. Rośnie natomiast liczba rodzin objętych wsparciem z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby – o blisko 1/3 w ciągu ostatnich pięciu lat. Ponadto rośnie liczba rodzin objętych wsparciem z powodu przemocy w rodzinie oraz alkoholizmu. W odniesieniu do obu tych przesłanek częstotliwość jest znacznie mniejsza niż w porównaniu z przesłankami wskazanymi powyżej (zjawiska te występują w gminie rzadziej), jednak ich wzrost jest stały w obserwowanym czasie, a w odniesieniu do alkoholizmu jest to przyrost niemal dwukrotny. Szczegółowe zestawienie przedstawia poniższa Tabela 10.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Klembów na lata 2021-2025

Tabela 9 Liczba osób i rodzin korzystających ze świadczeń GOPS

Wyszczególnienie	Liczba rodzin					Liczba osób w rodzinach					Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie				
	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019	2015	2016	2017	2018	2019
Świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i własnych	224	213	190	167	165	622	556	477	395	411	343	320	280	261	238
w tym: świadczenia pieniężne	203	180	158	143	135	535	420	356	308	288	209	186	164	152	139
w tym: świadczenia niepieniężne	79	82	73	67	64	353	339	284	256	238	138	140	122	112	103
Udzielana pomoc (świadczenia oraz praca socjalna)	224	224	200	196	224	621	581	518	510	553	-	-			
w tym: wyłącznie praca socjalna	-	-	42	51	59	-	-	107	130	142	-	-	X	X	X

Źródło: Sprawozdanie z działalności GOPS w Klembowie za 2019 rok

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Klembów na lata 2021-2025

Tabela 10 Rodziny, którym na podstawie decyzji przyznano pomoc z OPS wg przyczyn

powody udzielenia pomocy i wsparcia	2015		2016		2017		2018		2019	
	liczba rodzin	liczba osób w rodzinie	liczba rodzin	liczba osób w rodzinie	liczba rodzin	liczba osób w rodzinie	liczba rodzin	liczba osób w rodzinie	liczba rodzin	liczba osób w rodzinie
Ubóstwo	184	527	148	383	131	325	112	261	97	223
Bezdomność	0	0	1	1	2	2	1	1	3	3
Potrzeba ochrony macierzyństwa	42	202	42	198	32	157	33	150	39	187
w tym: wielodzietność	21	125	23	132	21	117	17	150	23	131
Bezrobocie	97	313	90	268	76	224	70	199	62	184
Niepełnosprawność	93	203	90	179	86	182	71	136	74	152
Długotrwała lub ciężka choroba	53	115	57	118	57	118	64	124	73	155
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	43	167	51	201	33	123	28	100	29	110
w tym: rodziny niepełne	24	66	24	63	23	71	22	63	21	64
w tym: rodziny wielodzietne	16	99	23	132	10	61	8	47	10	60
Przemoc w rodzinie	2	8	2	5	0	0	3	12	3	11
Alkoholizm	13	41	21	61	22	66	24	57	24	64
Narkomania	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	4	4	4	8	2	6	2	4	4	7
Zdarzenie losowe	1	1	1	1	2	6	0	0	2	8

Źródło: Sprawozdanie GOPS za 2019 rok

6.2.3 Przystępczość

Jak wynika ze Sprawozdania GOPS w 2019 roku wszczęto 28 procedur „Niebieskie Karty”, natomiast 17 procedur kontynuowano z poprzednich okresów (łącznie prowadzono 45 procedur). W 16 przypadkach formularze Niebieskiej Karty A sporządzone były przez policjantów, w 11 przez pracowników socjalnych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Klembowie, a w 1 przez pracowników służby zdrowia. Odbyły się 4 spotkania Zespołu Interdyscyplinarnego, powołano 20 grup roboczych, które odbyły 62 posiedzenia. W 37. przypadkach podjęto decyzję o zamknięciu procedury „Niebieskie karty”. Od lutego 2019 r. zapewnione zostało dla członków zespołu, grup roboczych, jak i mieszkańców dotkniętych zjawiskiem przemocy w rodzinie poradnictwo prowadzone przez certyfikowanego specjalistę z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Szczegółowe zestawienie zawiera poniższa Tabela 11.

Tabela 11 Liczba realizowanych procedur Niebieskie Karty w latach 2017-2019

procedury Niebieskie Karty	2017	2018	2019
Liczba wszystkich procedur	26	32	45
Liczba wszczętych procedur	15	27	28
Liczba procedur kontynuowanych	11	5	17
Liczba zakończonych procedur	21	15	37
Liczba spotkań grup roboczych	39	84	62

Źródło: Sprawozdanie GOPS za 2019 r.

Z kolei w raporcie „Diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych” z 2019 roku podano liczbę przestępstw odnotowanych przez Policję w gminie Klembów w latach 2016-2018. W ciągu tych trzech lat zwiększyła się liczba zdarzeń obejmujących fizyczne i psychiczne znęcanie się nad rodziną – ten rodzaj zdarzeń wyróżnia się na tle innych, bowiem w niemal wszystkich kategoriach liczba zdarzeń spadła, w jednym przypadku utrzymała się na tym samym poziomie. W ciągu trzech lat wahadłowo wzrosła także liczba interwencji związanych z przemocą w rodzinie (po dynamicznym wzroście w 2017 roku nastąpił nieznaczny spadek w 2018, jednak porównanie do 2016 roku wskazuje wyraźny wzrost). Zwiększyła się liczba ofiar i sprawców przemocy w rodzinie (liczby te są równe, czyli odnotowano tylu sprawców ile ofiar). Systematycznie rośnie liczba sprawców przemocy domowej pod wpływem alkoholu, w 2017 roku była ona równa liczbie sprawców ogółem, w 2016 co drugi sprawca był pod wpływem alkoholu, w 2018 – na trzech sprawców ogółem dwóch było pod wpływem alkoholu. Szczegółowe zestawienie przedstawia Tabela 12 i Tabela 13.

Tabela 12 Przeszłość w gminie Klembów w latach 2016-2018

Rodzaj zdarzenia	2016	2017	2018
Kradzież z włamaniem	14	12	8
Fizyczne i psychiczne znęcanie się nad rodziną	3	3	13
Pobicie	2	3	3
Uszkodzenie mienia	6	5	6
Kradzież pieniędzy wraz z dokumentami	2	0	0
Kradzież mienia	38	15	18
Inne	-	-	0

Źródło: „Diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych” z 2019 r.

Tabela 13 Interwencje związane z przemocą domową

Rodzaj zdarzenia	2016	2017	2018
Liczba interwencji	113	165	151
Dotyczące przemocy rodzinie	4	9	22
Liczba ofiar przemocy w rodzinie	4	9	22
Liczba sprawców przemocy domowej ogółem	4	9	22
Liczba sprawców przemocy domowej pod wpływem alkoholu	2	9	15

Źródło: „Diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych” z 2019 r.

6.2.4 Programy i projekty w ramach pomocy społecznej

W ramach realizacji działań z zakresu pracy socjalnej, na terenie gminy Klembów działa Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, w ramach którego zaangażowani są przedstawiciele GOPS Klembów, Komisariatu Policji w Tłuszczu, Sądu Rejonowego w Wołominie, placówek oświatowych z terenu gminy, Przychodni Zdrowia SALUS w Ostrówku, Fundacji „Spektrum” z Wołomina oraz Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Z danych monitorujących prace Zespołu wynika, że w ostatnich latach stale zwiększa się liczba interwencji oraz osób objętych wsparciem w ramach działań Zespołu: liczba wszczętych procedur jest niemal dwukrotnie większa (28 w 2019 roku przy 15 w roku 2017), liczba wszystkich procedur jest o ponad 1/3 większa.

Wybrane zagadnienia z zakresu działalności systemu pomocy społecznej w Gminie:

- od listopada 2019 roku działa pierwsze mieszkanie chronione,
- w 2019 roku na terenie gminy Klembów funkcjonowało 13 rodzin zastępczych, w których przebywało 23 dzieci,

- w 2019 roku był zatrudniony asystent rodziny,
- w 2019 roku przyznano 434 Karty dla 184 rodzin wielodzietnych zamieszkałych na terenie gminy Klembów, w tym: 93 Karty dla dzieci i 341 Kart dla rodziców. Ogółem od początku programu wydano 1 431 kart „Karta Dużej Rodziny”,
- na terenie gminy działa Klub Integracji Społecznej (Klembów ul. Gen. Franciszka Żymirskiego 1a), w którym realizowano:
 - poradnictwo psychologiczne (120 rodzin),
 - specjalistyczne poradnictwo z zakresu przeciwdziałania przemocy (96 godzin),
 - nieodpłatną pomoc prawną (156 porad prawnych),
 - kompleksowe wsparcie dla rodziców (10 osób) z zakresu funkcji opiekuńczo-wychowawczych i przeciwdziałaniu zagrożeniom społecznym,
 - zadania z zakresu profilaktyki uzależnień (288 godzin dyżurów przewodniczącej GKRPA oraz 8 posiedzeń członków GKRPA),
 - posiedzenia grup roboczych i Zespołu do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (62 posiedzenia grup roboczych i 4 posiedzenia Zespołu),
- Program Operacyjny Pomoc Żywnościowa 2014-2020: współpraca z Bankiem Żywności SOS w Warszawie, w 2019 roku ze wsparcia w formie paczek żywnościowych skorzystało 166 rodzin, w tym 429 osób;
- projekt socjalny pt. „Aktywny Senior”, w 2019 r. zrealizowano warsztaty edukacyjne i integracyjne, w których uczestniczyło 30. seniorów 60+;
- projekt partnerski „Bądźmy aktywni”, w 2019 r. realizowano indywidualne doradztwo dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w projekcie wzięło udział 9 osób z gminy Klembów.

Ponadto GOPS realizował działania w ramach:

- Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Klembów na lata 2014-2020,
- Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2017-2019,
- Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2015-2020,
- Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla Gminy Klembów
- Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii dla Gminy Klembów.

7. Potrzeby i oczekiwania na podstawie badań

7.1 Podsumowanie badania wśród mieszkańców

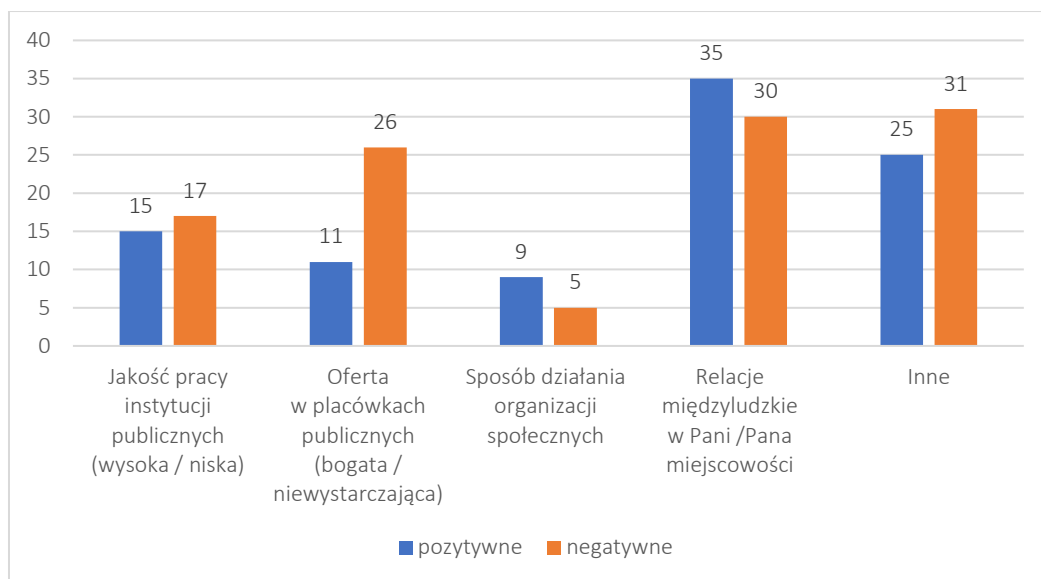
Badanie ankietowe było przeprowadzone w listopadzie i grudniu 2020 r., wzięło w nim udział 149. osób mieszkających na terenie Gminy. Kwestionariusz składał się z 16. pytań z zakresu merytorycznego oraz tzw. metryczki. Respondenci (ogółem 149 osób) mogli odpowiadać na wybrane pytania. Uczestnicy badania to osoby zarówno korzystające kiedykolwiek z pomocy OPS, jak i nie korzystające (po 28%), 40% korzystało z OPS wyłącznie odbierając świadczenie 500+.

Poniżej zaprezentowano kluczowe wyniki przeprowadzonego badania, zestawienie szczegółowych odpowiedzi, w tym wszystkich odpowiedzi na pytania „otwarte” zamieszczono w Aneksie stanowiącym integralną część do niniejszej Strategii.

- Niemal trzy czwarte osób dobrze ocenia jakość życia w Gminie, w tym 58% raczej dobrze a 15% bardzo dobrze.
- Średnio co trzeci mieszkaniec korzysta z różnych instytucji i placówek publicznych działających na terenie Gminy (orliki i boiska, biblioteki, GOK), także co trzeci – nie korzysta z żadnej
- **64% osób uczestniczyło w 2019 roku w imprezach gminnych** takich jak dożynki lub festyn, co czwarty ankietowany (25%) uczestniczył w wydarzeniach kulturalnych, np. w GOK lub w Bibliotece. Także niemal co czwarty z respondentów nie uczestniczył w żadnym wydarzeniu organizowanym przez Gminę.

Uczestnicy badania wskazywali pozytywne i negatywne aspekty związane z mieszkaniem na terenie Gminy. **Wśród cech negatywnych najczęściej wskazywano na niewystarczającą ofertę placówek publicznych**, nieznacznie przeważały także negatywne wskazania odpowiedzi w pytaniu o jakość pracy instytucji publicznych. **Wśród wskazywanych pozytywnych aspektów były relacje międzyludzkie, i były to odpowiedzi najczęściej wskazywane w całym zestawieniu. Jednocześnie należy zauważyć, że różnica z liczbą wskazań negatywnego znaczenia relacji jest stosunkowo niewielka.** Szczegółowe zestawienie przedstawia poniższy Wykres 1, wskazujący liczbę wskazań w odniesieniu do poszczególnych zagadnień.

Wykres 1 Pozytywne i negatywne aspekty życia w gminie Klembów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego, odpowiedzi: 86 pozytywne, 95 negatywne

Respondenci odpowiadali także na pytanie o to, czy znają osobę lub rodzinę, u której występuje któryś z problemów z podanej listy (można było także dodać własną odpowiedź). Ze wskazań respondentów wynika, że **najczęściej występującym problemem społecznym jest nadużywanie alkoholu (48%), wskazywane przez niemal połowę ankietowanych.** Średnio co trzeci wskazywał na takie kwestie jak: bieda / ubóstwo, rodzina niepełna, niezaradność życiowa, bezrobocie, niepełnosprawność. Szczegółowe zestawienie zawiera poniższa *Tabela 14*.

Tabela 14 Obserwowane problemy społeczne

Odpowiedź	%
nadużywanie alkoholu	48%
bieda, ubóstwo	33%
rodzina niepełna	31%
niezaradność życiowa	31%
bezrobocie	30%
niepełnosprawność	29%
rodzina wielodzietna	25%
nie znam żadnej z powyższych sytuacji (osób / rodzin)	21%
długotrwała choroba	20%
kryzys psychiczny	19%
przemoc w rodzinie	16%
zaniedbywanie dzieci	14%

Odpowiedź	%
zaniedbywanie osób starszych	7%
niedawne odbycie kary więzienia	5%
przemoc w środowisku (np. rówieśniczym)	4%
bezdomność	1%
inne trudności życiowe (jakie?)	0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego, 147 odpowiedzi

Odpowiadając na pytania dotyczące sytuacji wybranych grup społecznych: osób młodych oraz seniorów **połowa respondentów wskazała, że w gminie Klembów nie ma zbyt wielu możliwości do spędzania czasu wolnego dla osób młodych oraz miejsca spotkań i rekreacji. Jednocześnie co trzeci zaznaczył, że osoby młode nie są zbyt aktywne społecznie.** Wśród potrzeb osób młodych podawano przede wszystkim miejsca spędzania czasu wolnego i inicjatyw integrujących mieszkańców sołectw. Co czwarty ankietowany nie zna zbyt dobrze potrzeb i oczekiwań młodych ludzi z terenu Gminy.

Ze wskazań uczestników badania wynika także, że w Gminie mieszka wielu seniorów (69%) i osoby te dość często mieszkają z rodziną lub kimś, kto może im pomóc w razie potrzeby (45%). Ponadto osoby starsze mogą liczyć na wsparcie ze strony bliskich lub znajomych (55%). Warto jednocześnie zauważyć, że 17% respondentów wskazało, że są osoby starsze, które nie mają wsparcia.

Respondenci uważają, że w gminie Klembów mieszka wiele osób starszych (55%) oraz że na ogół mieszkają one z rodziną lub osobami zapewniającymi pomoc w razie potrzeby (44%). Najczęściej wskazywaną kwestią problemową było to, że ze względu na słabą komunikację publiczną seniorzy nie bardzo mogą wyjeżdżać poza własne sołectwo (40%). Podobnie jak w odniesieniu do sytuacji osób młodych tak i w pytaniu o seniorów wskazywano, że dla osób z tej grupy nie ma zbyt wielu możliwości do spędzania czasu wolnego i że **seniorzy wolą spędzać czas na codziennych czynnościach (po 30%). Co dziesiąty ankietowany uważa, że seniorzy chętnie spotykają się z innymi ludźmi (9%).** Podobnie jak w odniesieniu do osób młodych – także w odniesieniu do seniorów co czwarty ankietowany nie zna zbyt dobrze ich potrzeb i oczekiwań, przy czym w odniesieniu do seniorów zgłaszano wyraźnie mniej potrzeb (17 w odniesieniu do młodych i 7 do seniorów).

Respondenci odpowiadali także na pytanie o to, jak patrzą na swoją przyszłość i starość. 40% obawia się choroby i/ lub mniejszej samodzielności, 41% obawia się obniżenia poziomu

życia, 7% obawia się samotności. Co piąty ankietowany (20%) myśli o przyszłości ze spokojem, co czwarty (23%) nie myśli o swojej starości.

Działania realizowane w ramach pomocy społecznej to w opinii ankietowanych przede wszystkim przyznawanie świadczenia 500+ (wskazane przez ponad 80% respondentów) oraz wypłacanie świadczeń pieniężnych (66%). Pomaganie osobom stale doświadczającym trudności zaznaczyło 25% ankietowanych.

Ośrodek Pomocy Społecznej jest ważną instytucją dla połowy ankietowanych, jednak skorzystanie z jego pomocy doradzałaby średnio ponad jedna trzecia respondentów (w odniesieniu do potrzeb materialnych) i jedna czwarta (w odniesieniu do trudności wymagających wsparcia psychologicznego). W pytaniu o to, co zrobiliby, gdyby ktoś ze znajomych znalazł się w sytuacji (1) wymagającej wsparcia psychologicznego lub – w kolejnym pytaniu – (2) najczęściej pomocy finansowej lub rzeczowej, uczestnicy badania zdecydowanie najczęściej wskazywali na pomoc we własnym zakresie: odpowiednio (1) 58% i (2) 66%. W odniesieniu do trudności psychologicznych ankietowani częściej poszukiwaliby odpowiedzi w internecie (52%) niż w OPS, w odniesieniu do trudności materialnych: również często (37%).

Pandemia Covid-19 wpłynęła na życie mieszkańców Gminy. 40% ankietowanych wskazało na pojawiające się w ich najbliższym otoczeniu problemy natury psychicznej (obawy o bezpieczeństwo, przyszłość, perspektywy życiowe itp.), 38% - problemy z łączeniem pracy zdalnej i edukacji dzieci. Co trzeci badany wskazał na problemy z pracą (w tym zagrożenie utratą zatrudnienia) i problemy zdrowotne. 14% wskazało na problemy z organizacją życia rodzinnego a 6% na konflikty domowe występujące w okresie pandemii częściej niż zazwyczaj. Dodatkowo kwestie, wskazane przez respondentów, to praktycznie brak dostępu do lekarza oraz słaby internet. U co piątego respondenta nic się nie zmieniło.

Wśród własnych uwag i komentarzy ankietowani wskazywali najczęściej, że potrzeba więcej oferty rekreacyjnej dla młodzieży i należy bardziej kontrolować świadczeniobiorców.

7.2 Ankieta wśród przedstawicieli instytucji

Badanie wśród przedstawicieli instytucji przeprowadzono przy wykorzystaniu kwestionariusza on-line równoległe z badaniem wśród mieszkańców. Ankieta skierowana była do osób specjalizujących się w działaniach z obszaru pomocy społecznej na terenie gminy Klembów i na co dzień stykających się z problemami życiowymi mieszkańców. Założeniem było aby uchwycić także te sytuacje, które stosunkowo niedawno zaczęły się pojawiać jako problemy społeczne a także dokładniej określić specyfikę zachodzących zmian i lepiej przygotować działania na kolejne lata.

Wśród przesłanek ustawowych przyznawania świadczeń w ramach pomocy **społecznej zwraca uwagę częste wskazywanie przez respondentów dwóch z nich: nadużywanie alkoholu (łącznie 14 osób, z czego 9 wskazało, że osoby z tym problemem zgłaszają się często) oraz potrzeba poradnictwa psychologicznego (łącznie 11 osób)**. Zdecydowana większość osób zaznaczyła, że nie pojawiają się osoby poszukujące wsparcia w związku z bezdomnością, odbyciem kary więzienia oraz organizowaniem pieczy zastępczej, także stosunkowo dużo (10 osób) w tej kategorii – nie występujących przesłanek – wskazało bezrobocie oraz zaniedbywanie osób starszych.

Respondenci wskazywali też, które z wymienionych sytuacji występowały na terenie gminy Klembów w ciągu minionych dwóch lat (taka perspektywa czasowa miała „ominąć” kwestie związane z pandemią i np. rzadsze występowanie jakiejś sytuacji). Wśród sytuacji wskazywanych przez wiele **osób w ciągu minionych dwóch lat występowały przede wszystkim kwestie nadużywania alkoholu (głównie przez mieszkańców ogółem, rzadziej wskazywano także nadużywanie przez młodzież) oraz fonoholizm u młodzieży**. Kwestie odnoszące się do młodzieży wiele osób wskazywało jako występujące często. Wiele osób wskazało problemy psychiczne lub wymagające wsparcia psychologicznego wśród młodzieży jako występujące ale rzadko. Nie odnotowywano przemocy wobec seniorów ani przemocy w przestrzeni publicznej. Szczegółowe zestawienie odpowiedzi zawiera poniższa Tabela 15.

Tabela 15 Sytuacje występujące na terenie Gminy w ciągu minionych dwóch lat

zagadnienie problemowe (liczba odpowiedzi)	tak, często	tak, rzadko	nie	nie wiem
a) nadmierne używanie przez młodzież internetu i/ lub gier komputerowych (uzależnienie od internetu)	9	3	1	3
b) nadmierne używanie przez młodzież telefonu komórkowego (fonoholizm)	9	3	1	3
c) problemy psychiczne lub wymagające wsparcia psychologicznego wśród młodzieży	1	9	1	5
d) trudności młodzieży lgbt (szykany w szkole / środowisku rówieśniczym etc.)	1	3	6	6
e) przemoc fizyczna wobec seniorów	0	2	9	5
f) przemoc materialna wobec seniorów (zabieranie pieniędzy)	0	0	11	5
g) przemoc psychiczna wobec seniorów	0	5	6	5
h) samotność seniorów	0	4	6	6
i) konieczność sprawowania opieki przez seniorów (60+) nad starszymi rodzicami (80+)	0	2	7	6
j) niski poziom wykształcenia osób z niepełnosprawnością*	0	3	6	6
k) niski poziom aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnością	3	3	4	5
l) nadopiekuńczość (ograniczanie aktywności i samodzielności) wobec osób z niepełnosprawnością	0	1	6	8
m) problemy doświadczane przez osoby chorujące psychicznie (izolacja społeczna, brak pracy ze względu na chorobę itp.)	0	1	6	8
n) przemoc domowa wobec mężczyzn	0	1	7	8
o) przemoc wśród młodzieży (w środowisku rówieśniczym)	1	6	4	5
p) nadużywanie alkoholu przez młodzież	0	6	6	4
q) nadużywanie alkoholu ogólnie przez mieszkańców	6	4	3	3
r) akty przemocy w przestrzeni publicznej (niebezpieczne miejsca)	0	3	9	4
s) rzadsze i/lub płytsze relacje międzyludzkie	4	3	5	3
t) inne, jakie?	0	0	6	5

* fizyczną i/lub intelektualną i/lub z zaburzeniami psychicznymi

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Nie wszystkie osoby (instytucje / organizacje), w których zaobserwowano występowanie problemów społecznych podejmowały działania pomocowe w tym zakresie, część

przekazywała informacje – albo kierując osobę doświadczającą problemu do odpowiedniej instytucji, albo przekazując informację o tej sytuacji do innej instytucji lub organizacji.

Wśród czynników sprzyjających skutecznej realizacji działań najczęściej wskazywano na dobrą współpracę pomiędzy instytucjami (86%), niemal trzy czwarte spośród respondentów wskazało także, że jest to dobra koordynacja działań różnych instytucji i organizacji oraz kontakty bezpośrednie (osobiste) pomiędzy przedstawicielami różnych instytucji /organizacji. Ponad dwie trzecie wskazało na potrzebę dobrej współpracy instytucji z organizacjami pozarządowymi.

7.3 „Diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych”

W 2019 roku przeprowadzono w gminie Klembów badanie „Diagnoza lokalnych zagrożeń społecznych”. Badaniem objęto trzy grupy respondentów: (1) 100 dorosłych mieszkańców Gminy, (2) 20 sprzedawczyń napojów alkoholowych, (3) 435 dzieci i młodzieży, w tym 240 z klas 4-6 szkoły podstawowej, 131 z klas 7-8 SP, 64 z klas gimnazjalnych.

Zebrane w ramach badania wskazują m. in. że:

- ¾ badanych dorosłych mieszkańców uważa zanieczyszczenie powietrza za bardzo istotny, dla 69% bardzo istotnym problemem jest także zanieczyszczenie krajobrazu,
- dwie trzecie dorosłych respondentów próbowało alkoholu przed ukończeniem 15 r. ż.: łącznie 61% ankietowanych wskazało swój wiek inicjacji alkoholowej w podanych przedziałach wiekowych dzieci i młodzieży, z czego 16% wskazało poniżej 9. roku życia. Dla porównania: maksymalnie 15 lat jako wiek inicjacji nikotynowej wskazało łącznie 45% uczestników badania,
- respondenci częściej wskazywali, że znają osobiście lub ze słyszenia osobę zażywającą narkotyki lub dopalacze niż że znają osobę doświadczającą przemocy w rodzinie. W odniesieniu do substancji psychoaktywnych 51% ankietowanych wskazało, że zna co najmniej jedną osobę (49% nie zna nikogo takiego). Z kolei pytani o to, czy w ich otoczeniu są osoby znane osobiście lub ze słyszenia doświadczające przemocy w rodzinie, 8% respondentów wskazało że tak, 20% że podejrzewa, że tak jest, 72% wskazało, że nie zna takich osób,
- 38% ankietowanych dorosłych mieszkańców ocenia „rozpowszechnienie uzależnienia od hazardu” w ich środowisku za powszechne (w tym 5% bardzo a 33% raczej powszechne). 85% ocenia rozpowszechnienie uzależnienia od komputerów/ internetu w ich środowisku za powszechne (36% bardzo, 48% dość powszechne),

- połowa ankietowanych osób sprzedających alkohol wskazała, że osoby spożywające alkohol zagrażają bezpieczeństwu w środowisku lokalnym (w tym 35% sprzedawczyń zdecydowanie zgadza się z tym twierdzeniem). 30% uważa że nieletni mogą z łatwością kupić alkohol, 60% - że w okolicy jest zbyt dużo punktów sprzedaży napojów alkoholowych,
- dzieci i młodzież dość dobrze oceniają relacje z rodzicami lub opiekunami (złe lub bardzo złe relacje wskazało 6% gimnazjalistów, 5% starszych uczniów SP i 2% młodszych uczniów SP), ale gdyby wydarzyło się coś niepokojącego to co czwarty nastolatek nie powiedziałby o tym dorosłym, wśród młodszych dzieci odsetek ten wynosi 7%;
- 81% gimnazjalistów, 56% starszych uczniów SP i 12% młodszych uczniów SP próbowało kiedykolwiek alkoholu. 7% młodszych uczniów próbowało alkoholu z rodziną (26% starszych uczniów SP, 22% uczniów gimnazjum. 56% gimnazjalistów, 30% starszych uczniów SP i 8% młodszych uczniów SP kiedykolwiek próbowało papierosa, z kolei narkotyków próbowało po 3% gimnazjalistów i starszych uczniów SP oraz 1% młodszych uczniów SP,
- średnio co trzeci uczeń doświadcza przemocy rówieśniczej, w tym około co dziesiąty w każdej grupie wiekowej kilka razy w tygodniu kilka razy w tygodniu lub codziennie, im starsi uczniowie tym przemoc występuje częściej,
- uczniowie są bardzo przyzwyczajeni do korzystania z internetu, że gdyby przez tydzień nie mieli dostępu do rzeczywistości on-line odczuwaliby dyskomfort (średnio połowa uczniów ze wszystkich grup wiekowych wskazała, że internetu trochę by im brakowało, 20% uczniów starszych i 5% młodszych – że trudno byłoby im wytrzymać, dla 5% byłaby to tragedia). Cyberprzemocy (na ogół w postaci hejtu) doświadczyło 18% uczniów młodszych, i ponad 1/3 uczniów starszych klas.

7.4 Sprawozdanie z działalności GOPS

W Sprawozdaniu z działalności GOPS za 2019 rok zidentyfikowano kwestie, na które należy zwrócić uwagę przy planowaniu wsparcia na kolejny okres:

- Zabezpieczenie środków finansowych na wypłatę świadczeń pieniężnych (zasiłki celowe, zasiłki okresowe i stałe).

Realizacja ustawowych świadczeń finansowych jest zadaniem obowiązkowym gminy w związku z czym osoby znajdujące się w trudnej sytuacji, które wymagają wsparcia muszą mieć zapewnioną pomoc. Widoczna jest tendencja spadkowa osób korzystających ze

wsparcia finansowego, co związane jest z rozbudowaniem systemu wsparcia rodzinnego (świadczenia rodzinne, wychowawcze, dobry start). Pozostają jednak osoby i rodziny, które będą wymagały wsparcia materialnego oraz pracy socjalnej (m.in. **osoby starsze, chore, niepełnosprawne**).

- Zabezpieczenie środków finansowych na ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańców gminy w domach pomocy społecznej.

Analizując obszar potrzeb w zakresie pomocy osobom starszym i długotrwale chorym zauważa się stałą konieczność zapewnienia środków w budżecie na odpłatność za pobyt mieszkańców gminy w domach pomocy społecznej. Koszty zapewnienia tej opieki stanowią znaczne i długotrwałe zobowiązanie dla budżetu gminy. Należy zauważyć, że z roku na rok zwiększają się koszty związane z utrzymaniem mieszkańca w domu pomoc społecznej, co generuje zwiększenie wydatków po stronie gminy. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Klembowie ze względu na udowodnione korzyści dla osób pozostających w swoim środowisku zamieszkania oraz w celu ograniczania wydatków stara się jak najdłużej zapewniać pomoc usługową w domu.

- Zabezpieczenie środków finansowych na usługi opiekuńcze.

Ciągły proces starzenia się społeczeństwa wskazuje na **konieczność zapewnienia opieki osobom starszym**, które są jej pozbawione ze strony rodziny lub gdy rodzina sama nie jest w stanie zapewnić jej w wymaganym zakresie lub formie. Systematycznie w kolejnych latach na terenie gminy zwiększa się liczba osób powyżej 60 roku życia. Starania podejmowane w przyszłości przez władze gminy w stosunku do osób starszych powinny mieć na celu zapewnienie właściwej opieki, a więc odpowiednie usługi opiekuńcze oraz formy aktywizacji i integracji społecznej.

- Zabezpieczenie środków na działalność Klubu Integracji Społecznej oraz Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Działania aktywizacyjne i integracyjne wynikają z potrzeb społeczności lokalnej i są odpowiedzią na zdiagnozowane problemy. Ograniczony dostęp do specjalistycznego wsparcia z zakresu doradztwa społecznego i zawodowego oraz **nasilające się problemy wewnątrzrodzinne i opiekuńczo-wychowawcze** powoduje zapotrzebowanie na te formy działania.

Działania realizowane w KIS mają na celu kompleksowe wsparcie osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, jak i osób borykających się z okresowymi trudnościami życiowymi. Usługi świadczone w KIS będą prowadziły do aktywizacji społeczno-zawodowej, jak również do uświadomienia osobom potrzeb wzajemnego wspierania się w pokonywaniu barier i trudności życia codziennego (np. problemy na tle zawodowym, problemy związane z uzależnieniami, przemocą w rodzinie, itp.).

- Zapewnienie w budżecie środków na funkcjonowanie Ośrodka w tym na wynagrodzenia dla pracowników.

Pracownicy GOPS, nie tylko ze względu na charakter pracy, ale przede wszystkim ze względu na zwiększone uprawnienia do samodzielnego pobierania dokumentacji, mają coraz więcej obowiązków, jak i większy zakres odpowiedzialności. Zwiększanie zakresu zadań, jakie realizuje GOPS przyczynia się również do zwiększania obowiązków dla wszystkich pracowników (pomoc społeczna, świadczenia rodzinne, księgowość).

8. Dokumenty strategiczne

8.1 Uwarunkowania strategiczne i programowe

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Klembów na lata 2021 -2025 pozostaje w zgodności z dokumentami strategicznymi i programowymi, które opracowano na szczeblu globalnym, europejskim, krajowym i samorządowym.

Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju to przyjęty przez Organizację Narodów Zjednoczonych program działań, definiujący model zrównoważonego rozwoju na poziomie globalnym. Zgodnie z Agendą 2030 współczesny wysiłek modernizacyjny powinien koncentrować się na wyeliminowaniu ubóstwa we wszystkich jego przejawach przy równoczesnej realizacji szeregu celów gospodarczych, społecznych i środowiskowych. Dokument obejmuje 17 celów zrównoważonego rozwoju oraz powiązanych z nimi 169 zadań. Polska perspektywa działań na rzecz Agendy 2030 została sformułowana w **Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju**, która stanowi instrument elastycznego zarządzania głównymi procesami rozwojowymi kraju, wskazując cele i niezbędne działania, instrumenty realizacyjne i kluczowe projekty zapewniające jej wdrożenie. Strategia przedstawia nowy model rozwoju, tj. rozwój odpowiedzialny, czyli taki, który budując siłę konkurencyjną z wykorzystaniem nowych czynników wzrostu, zapewnia udział i korzyści wszystkim grupom społecznym zamieszkującym różne miejsca naszego kraju. Głównym celem wszystkich działań i przedsięwzięć przewidzianych w dokumencie jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym. Oczekiwanym efektem realizacji strategii jest zwiększenie zamożności Polaków oraz zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności jest dokumentem określającym główne trendy, wyzwania i scenariusze rozwoju społeczno-gospodarczego kraju oraz kierunki przestrzennego zagospodarowania kraju,

z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju, obejmującym okres co najmniej 15 lat. Celem głównym jest poprawa jakości życia Polaków. Osiągnięcie tego celu uzależniono od podjęcia działań w trzech obszarach strategicznych: konkurencyjności i innowacyjności (modernizacji), równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski (dyfuzji) oraz efektywności i sprawności państwa.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030 roku, w którym odzwierciedlenie znajdują określone w filarze „rozwój społecznie i terytorialnie zrównoważony” postanowienia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. Strategia jest punktem odniesienia dla Umowy Partnerstwa na lata 2021-2027, będąc zbiorem wspólnych wartości, zasad współpracy rządu i samorządów oraz partnerów społeczno-gospodarczych na rzecz rozwoju kraju i województw. Dokument określa systemowe ramy prowadzenia polityki regionalnej, zarówno przez rząd wobec regionów, jak i wewnątrzregionalne. Kładzie nacisk na zrównoważony rozwój całego kraju, czyli zmniejszanie dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego różnych obszarów, głównie miejskich i wiejskich.

Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu aktualizacja 2021-2027. Jest to dokument o charakterze operacyjno-wdrożeniowym, ustanowiony w ramach realizacji celów związanych z przeciwdziałaniem ubóstwu i wykluczeniu społecznemu zawartych w średniookresowej strategii rozwoju kraju – „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju” oraz Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego, jak również nawiązujący do problematyki ubóstwa i wykluczenia zawartych w innych dokumentach strategicznych, np. Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego, Narodowym Programie Mieszkalnictwa, Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030, Polityce Energetycznej Polski 2040. W kontekście programowania polityk publicznych, za istotny element uznano wyodrębnienie problematyki ubóstwa i wykluczenia społecznego, jako części realizacji działań na rzecz zapewnienia spójności społecznej. Program stanowi jednocześnie realizację polityki społecznej, w szczególności celu szczegółowego 4 Strategii Rozwoju Kapitału Ludzkiego (SRKL): Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne, jak również w zakresie objętym warunkowością podstawową dla Europejskiego Funduszu Społecznego, dotyczącą istnienia i realizacji krajowych strategicznych ram polityki na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego.

Strategia Rozwoju Powiatu Wołomińskiego do roku 2025. Strategia przyjęta została w 2016 roku i wyznacza cztery podstawowe cele strategiczne. Cel 2 dotyczy aktywizacji społecznej i obywatelskiej mieszkańców powiatu wołomińskiego. W tym kontekście określone zostały działania, które przeciwdziałają zjawiskom osłabiającym kondycję społeczną i kapitał

ludzki, takim jak: bezrobocie, ubóstwo, starzenie się społeczeństwa, niepełnosprawność, nierówny dostęp do dóbr publicznych. Równie istotne w realizacji niniejszego celu strategicznego są działania związane z ochroną zdrowia, bezpieczeństwem, kształceniem dzieci i młodzieży, jak i kształtowaniem postaw obywatelskich.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Powiatu Wołomińskiego do roku 2025. W Strategii określonych zostało 7 obszarów, a dla nich cele strategiczne. Za najistotniejsze wskazano trzy obszary społeczne: zatrudnienie, funkcjonowanie rodziny oraz zdrowie. Kolejnymi kwestiami ujętymi w strategii się obszary dotyczące: sytuacji dzieci i młodzieży; starości, ubóstwa, biedy; niedostatku; demografii. Dla wszystkich siedmiu obszarów zaplanowane zostały działania, w które zaangażowanych jest wiele instytucji, organizacji i podmiotów z terenu powiatu wołomińskiego.

8.2 Strategia Rozwoju Gminy

Kluczowym dokumentem zawierającym kierunki działań podejmowanych w Gminie jest Strategia Rozwoju Gminy Klembów na lata 2015-2020 z perspektywą do 2030. Przyjęta struktura celów obejmuje trzy obszary: społeczny, potencjałów i zasobów gminy oraz gospodarkę. Obszar społeczny obejmuje trzy cele główne oraz przypisane do nich działania:

1. Zbudowanie systemu komunikacji społecznej zapewniającej aktywny udział mieszkańców w podejmowaniu istotnych dla nich decyzji
 - a. Opracowanie i wdrożenie programu komunikacji społecznej
 - b. Promowanie istniejących kanałów informowania mieszkańców
2. Gmina zarządzana w sposób nowoczesny i transparentny przez kompetentnych urzędników
 - a. Wdrożenie i rozwój e-Rady
 - b. Wdrożenie i rozwój e-administracji (e-urzędu), wprowadzenie elektronicznego obiegu dokumentów
 - c. Rozwój społeczeństwa informacyjnego i przeciwdziałanie wykluczeniu informacyjnemu
 - d. Wdrożenie programu podnoszenia kwalifikacji przez pracowników gminnych instytucji
 - e. Aktualizacja planów zagospodarowania przestrzennego
3. Gmina wzmacniająca spójność społeczną i zapewniająca włączenie społeczne
 - a. Opracowanie i wdrożenie programu zapewniającego atrakcyjną i rozłożoną równomiernie w sołectwach gminy ofertę zajęć dla seniorów

- b. Opracowanie i wdrożenie programu zapewniającego atrakcyjną i rozłożoną równomiernie w sołectwach gminy ofertę zajęć dla dzieci
- c. Opracowanie i wdrożenie programu dodatkowych zajęć w placówkach oświatowych
- d. Opracowanie i wdrożenie programu rozwoju czytelnictwa
- e. Organizowanie cyklicznych spotkań samorządu z organizacjami pozarządowymi
- f. Opracowanie i wdrożenie programu wsparcia dla liderów organizacji pozarządowych i liderów grup nieformalnych

8.3 Program Rewitalizacji

W 2017 roku został opracowany Program Rewitalizacji dla Gminy Klembów, w którym zidentyfikowano różnice pomiędzy poszczególnymi sołectwami gminy ze szczególnym uwzględnieniem (a) sytuacji problemowych występujących częściej niż wynosi średnia dla gminy oraz (b) kwestii społecznych wśród analizowanych różnych sfer, tj. społecznej, gospodarczej, przestrzennej i infrastrukturalnej. Przeprowadzona analiza wykazała duże zróżnicowanie pomiędzy sołectwami, które różnią się nie tylko liczbą mieszkańców oraz potencjałem infrastrukturalnym i przyrodniczym, ale także skalą występujących problemów. Sołectwa, w których zidentyfikowano sytuację trudniejszą niż średnia dla gminy to: Dobczyn, Karolew, Krusze, Krzywica, Lipka, Nowy Kraszew, Pieńki, Rasztów, Roszczep, Sitki.

Mieszkańcy gminy wskazywali następujące kwestie jako potrzeby i obszary problemowe występujące w ww. sołectwach:

- niewielka aktywność społeczna, niewielka integracja mieszkańców, brak oferty spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży,
- brak chodników, ścieżek rowerowych oraz transportu publicznego docierającego do sołectw, wszystkie te czynniki przekładają się na wykluczenie komunikacyjne mieszkańców z grup narażonych na wykluczenie społeczne, w tym przede wszystkim seniorów, dla których poruszanie się stanowi zagrożenie ze względu na duży ruch samochodowy, który jest zagrożeniem także dla dzieci,
- brak miejsc i brak oferty kulturalnej w niektórych sołectwach.

Spis tabel, wykresów i map

Spis tabel

Tabela 1 Prognoza finansowa	31
Tabela 2 Zestawienie liczby mieszkańców w różnych jednostkach terytorialnych i wybranych latach	36
Tabela 3 Udział ludności według ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem.....	37
Tabela 4 Współczynnik feminizacji	40
Tabela 5 Liczba osób zarejestrowanych jako bezrobotni	40
Tabela 6 Udział (%) bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci	41
Tabela 7 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności	43
Tabela 8 Liczba osób korzystających z pomocy społecznej.....	43
Tabela 9 Liczba osób i rodzin korzystających ze świadczeń GOPS.....	46
Tabela 10 Rodziny, którym na podstawie decyzji przyznano pomoc z OPS wg przyczyn	47
Tabela 11 Liczba realizowanych procedur Niebieskie Karty w latach 2017-2019.....	48
Tabela 12 Przepięstwa w gminie Klembów w latach 2016-2018.....	49
Tabela 13 Interwencje związane z przemocą domową.....	49
Tabela 14 Obserwowane problemy społeczne	52
Tabela 15 Sytuacje występujące na terenie Gminy w ciągu minionych dwóch lat.....	56

Spis wykresów

Wykres 1 Ludność według płci i wieku w 2019 r.	38
---	----

Spis map

Mapa 1 Położenie Gminy Klembów na tle woj. mazowieckiego i powiatu wołomińskiego	9
Mapa 2 Mapa sołectw w Gminie Klembów	9